

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Факультет економіки моря
Кафедра фінансів

«ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедру

професор НУК, д.е.н. Рогов Г.К.
(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

«___» червня 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**на тему: «СТАН ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ
ПІДПРИЄМСТВА»**

Виконав: студент групи 4441
Гидовлетова Гузал
(підпис)

Керівник роботи:

Допент кафедри фінансів, к.е.н.
(посада, науковий ступінь, вчене звання)
Зінченко А.І.
(підпис)

м. Миколаїв – 2021 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра _____ фінансів
 Спеціальність _____ 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Освітня програма _____ «Фінанси, банківська справа та страхування»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
 проф., к.е.н. Карась П.М.
 « 09 » березня 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студенту _____ Ішдовлетова Гузал
 (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____ «Стан та використання оборотних активів підприємства»

Керівник роботи _____ Зінченко Андрій Ігорович, доц., к.е.н.
 (науковий ступень, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові)

Затверджені наказом ректора № 340уч. від « 20 » _____ квітня _____ 2021 року

2. Термін подання роботи _____ 1 червня 2021 р.

3. Вихідні дані по роботі: _____
 _____ *Фінансова звітність АТ «Коблево» за 2019-2020 роки*
 _____ *Нормативно-законодавча база*

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):
Розкрити теоретичні основи дослідження стану та використання оборотних активів підприємства; провести аналіз стану формування і використання оборотних коштів АТ «Коблево» в 2019-2020 рр.; розробити пропозиції щодо підвищення ефективності формування та використання оборотних коштів підприємства

5. Перелік презентаційних матеріалів:
1. Склад оборотних активів підприємства. 2. Структура активів підприємства АТ «Коблево» в 2019-2020 рр. 3. Структура оборотних коштів АТ «Коблево» в 2019-2020 рр. за рівнем їх ліквідності. 4. Джерела формування оборотних активів АТ «Коблево» в 2019-2020 рр. 5. Оцінка фінансової стійкості АТ «Коблево» в 2019-2020 рр. 6. Відносні показники фінансової стійкості АТ «Коблево». 7. Показники ефективності використання оборотних активів АТ «Коблево» в 2019-2020 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
4	Мозговий А.М., доцент НУК		

7. Дата видачі завдання	09.03.2021
-------------------------	------------

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення керівника роботи та узгодження теми	1.02-12.02.21	Виконано
2	Складання змісту та узгодження с керівником	15.02-26.02.21	Виконано
3	Вивчення літературних джерел	15.02.-26.02.21	Виконано
4	Збір та систематизація інформації за темою роботи	1.03.-12.03.21	Виконано
5	Розробка теоретичного розділу	15.03.-03.04.21	Виконано
6	Розробка аналітичного розділу	5.04.-30.04.21	Виконано
7	Розробка проектного розділу	01.05.-21.05.21	Виконано
8	Розробка спеціального розділу	05.04.-21.05.21	Виконано
9	Розробка вступу, висновків, списку джерел	24.06.-29.05.21	Виконано
10	Розробка презентації та доповіді	02.06-16.06.21	Виконано

Студент _____ *Гидовлетова Гузал*
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ *Зінченко А.І.*
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ І ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Зміст та класифікація оборотних активів підприємства	7
1.2. Джерела формування оборотних активів підприємства	17
1.3. Процес управління оборотними активами підприємства	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ АТ «КОБЛЕВО»)	27
2.1. Загальна характеристика підприємства	27
2.2. Аналіз стану, динаміки і структури оборотних коштів	30
2.3. Аналіз джерел фінансування оборотних коштів підприємства	34
2.4. Аналіз показників ефективності використання оборотних Активів підприємства	40
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	48
3.1. Вдосконалення процесу формування та використання оборотних активів на підприємстві	48
3.2. Вдосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю	51
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	56
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	66
ДОДАТКИ	

ВСТУП

В умовах нестабільності зовнішньої середовища, яка характеризується посиленням конкуренції, інфляційними процесами, кризою платежів, обмеженням джерел фінансування виробничої діяльності підприємств, особливо актуальними стають питання забезпечення підприємств необхідними оборотними коштами, їх ефективного використання та вибору оптимальних джерел фінансування. Від цього залежать можливості виконання виробничої програми підприємства, дотримання зобов'язань перед покупцями, забезпечення стійкого фінансового стану й створення умов для подальшого конкурентоспроможного розвитку підприємства.

У теперішній час для підприємств України характерним є зменшення оборотності оборотних коштів внаслідок концентрації ресурсів у надлишкових запасах сировини та матеріалів, затоварювання складів залишками готової продукції, яка не користується попитом у споживачів за ціновим та якісним критерієм, заморожування коштів у дебіторській заборгованості. Така ситуація створює загрозу стійкому функціонуванню підприємств, стримує розвиток галузей та економіки взагалі, що в умовах інтеграційних процесів та фінансової кризи може прирівнюватися до чинника загрози економічній безпеці держави.

Величина прибутку підприємства, виконання програми виробництва та збуту продукції, конкурентоспроможність підприємства, його ділова активність, ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість в значній мірі залежать від ефективності формування та використання оборотних коштів.

В зв'язку з цим тема кваліфікаційної роботи є актуальною.

Питання формування і використання оборотних активів підприємств розглянуті у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: В. Андрієнко, І. Балабанов, Л. Бернстайн, І. Бланк, В. Бочаров, І. Булеєв, О. Васюренко, В. Галасюк, А. Горбунов, Г. Кирейцев, В. Ковальов, Б. Колос, Л.

Омелянович, А. Поддєрьогін, В. Савчук, Г. Савицька, О. Стоянова, М. Чумаченко, А. Шеремет.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні теоретичних і практичних аспектів формування та використання оборотних активів підприємства та розробки пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності їх використання.

Для досягнення поставленої мети в роботі були поставлені наступні завдання:

- розкрити сутність оборотних активів, їх класифікацію та джерела формування;
- визначити принципи, методи управління оборотними активами підприємства;
- провести аналіз стану формування і використання оборотних активів підприємства;
- оцінити вплив ефективності використання оборотних активів на фінансовий стан підприємства;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності формування та використання оборотних активів підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування та використання оборотних активів підприємства АТ «Коблево».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування і використання оборотних активів підприємства.

Теоретичною і методичною базою дослідження є сучасні положення фінансової науки, зокрема фінансового менеджменту, закордонний та вітчизняний досвід оптимізації величини оборотних активів на підприємстві. У роботі використані методи: системного аналізу – при дослідженні основних складових оборотних коштів; абстракції – при визначенні сутності оборотних коштів підприємства; метод ситуаційного аналізу – при обґрунтуванні співвідношення різних елементів оборотних коштів; методи фінансового

аналізу – при оцінці стану формування і використання оборотних коштів на підприємстві.

Інформаційною основою кваліфікаційної роботи послужили законодавчі й нормативні документи, матеріали фінансової й статистичної звітності підприємства АТ «Коблево», наукова і методична література.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

Перший розділ даної кваліфікаційної роботи присвячений розкриттю сутності поняття «оборотні активи», джерел їх формування, а також сутності політики управління оборотними активами підприємства.

В другому розділі даної роботи представлений аналіз фінансового стану підприємства, аналіз стану формування і використання оборотних активів АТ «Коблево» в 2019-2020 роках.

В третьому розділі надані пропозиції щодо вдосконалення формування і використання оборотних активів підприємства.

В четвертому розділі кваліфікаційної роботи розглянуті питання охорони праці на підприємстві.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Зміст та класифікація оборотних активів підприємства

В економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності оборотних активів. Дехто з економістів спрощено трактує їх як «предмети праці» [23, с. 104], «матеріальні активи» [27, с. 53], «гроші, що обертаються» [6, с. 81].

Розглянемо різні підходи науковців до визначення поняття оборотних активів в економічній літературі (табл. 1.1) [8; 15; 24; 25].

Таблиця 1.1

Визначення поняття оборотних активів в економічній літературі

№	Підхід	Автори
1	Це кошти, які авансуються у виробничі оборотні фонди та фонди обігу.	А. Поддєрьогін, С. Покропивний, Г.М. Азаренко, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко, Є. Брігхем, С.Б. Барнгольц.
2	Це сукупність майнових цінностей.	Роштейн Л. О, Білик М. Д., Бланк І.О.
3	Це активи, які перетворюються у грошові кошти (готівку).	Ковалев В.В., Зві Боді, Роберт Мертон, Брейлі Р. та Майєрс С.
4	Це сукупність оборотних фондів, фондів обігу грошових коштів та їх еквівалентів, а також інших активів, що використовують в одному операційному циклі.	Азрилиян А.Н., Ф.Ф. Бутинець, В.І. Ждан, А.Г. Загородній, Чебанова Н.В., Гордієнко К.Р., Грабова Н.М.

Кожне з наведених визначень характеризує оборотні активи. Виходячи з суті цього поняття можна виділити такі ознаки:

- оборотні активи підприємства формуються і використовуються для обслуговування лише його операційної діяльності;
- належать до складу мобільних активів підприємства (швидко можуть бути перетворені в гроші);
- значна (порівняно із необоротними активами) різноманітність їх видів, груп та конкретних найменувань, що значно ускладнює процес поточного управління ними та потребує забезпечення певної гнучкості цього управління;
- відповідно до практики бухгалтерського обліку до оборотних активів належать певні види засобів праці, які віднесені до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів;
- формування оборотних активів підприємства нерозривно пов'язано із конкретними джерелами капіталу, що забезпечують це формування [12, с.126].

У практиці бухгалтерського обліку до оборотних активів відносять майнові цінності (активи) всіх видів зі строком використання менше одного року або операційного циклу, якщо він перевищує рік. До оборотних активів відносять виробничі запаси сировини і матеріалів, запаси малоцінних і швидкозношуваних предметів (МШП), обсяги незавершеного виробництва, запаси готової продукції, призначеної до реалізації, дебіторську заборгованість, грошові активи у всіх формах, короткотермінові фінансові вкладення, витрати майбутніх періодів [4].

Якщо розглядати баланс підприємства, то оборотні активи – це другий розділ активу балансу підприємства, до якого входять оборотні виробничі фонди (сфера виробництва): виробничі запаси та оборотні кошти у виробництві та фонди обігу: готова продукція, кошти та кошти в розрахунках. Кожен вид оборотних коштів має своє джерело фінансування, що відображається в пасиві балансу. Взаємозв'язок між активами та джерелами їх покриття можна побачити на рис. 1.1. Саме з даного рисунку можна побачити також, що чистий оборотний капітал визначається як різниця між поточними

активами (оборотними засобами) і поточними пасивами (кредиторською заборгованістю) і показує, в якому розмірі поточні (оборотні) активи покриваються довгостроковими джерелами засобів (рис. 1.1). Аналог цього показника у вітчизняній практиці – це величина власних оборотних коштів.

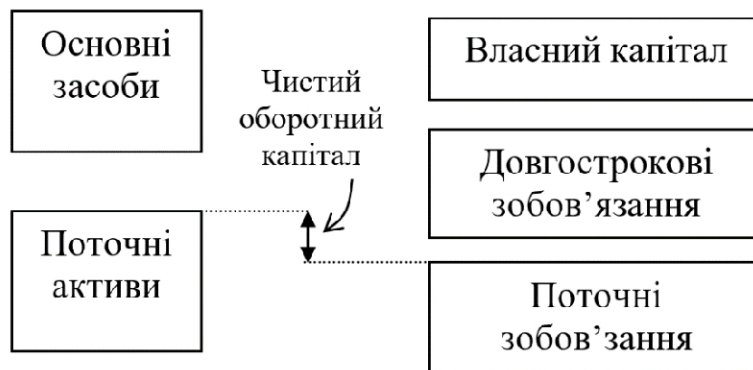

Рис. 1.1. Взаємозв'язок між активами та пасивами підприємства

Слід зазначити, що в економічній літературі зустрічаються різні поняття, які є доповненням поняття оборотні активи. Це поточні активи, оборотні кошти, оборотні засоби, оборотні фонди, обігові засоби, оборотний капітал. Термін оборотний капітал пов'язаний з фінансуванням операційного процесу. Найбільш звичним і використовуваним є термін оборотні кошти, який фігурує у нормативно-законодавчих актах та у господарській практиці.

Початково оборотний капітал завжди виступає джерелом формування оборотних активів. Отже, оборотні активи відображають характер розміщення інвестованого у процес господарської діяльності капіталу. В бухгалтерському обліку оборотний капітал відображається в балансі у вигляді оборотних активів, тобто у матеріально-речовинній формі. Проте величина оборотного капіталу також закладена у пасиві балансу і дорівнює сумі авансування у грошовій формі. Таке ствердження опирається на систему подвійного запису господарських операцій у бухгалтерському обліку.

Таким чином, оборотний капітал – це фінансові ресурси, які вкладені в активи, використання яких здійснюється підприємством протягом одного операційного циклу, тобто в оборотні активи.

Оборотні активи характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують операційну діяльність і повністю споживаються протягом одного операційного циклу підприємства.

Оборотні активи можуть характеризуватися з різних позицій, але основними характеристиками оборотних активів є [6]:

- високий ступінь трансформації, в результаті якого оборотні активи можуть бути легко перетворені з одного виду в інший при регулюванні товарного та грошового потоків в операційній діяльності;
- високий ступінь пристосованості до змін кон'юнктури товарного і фінансового ринків – вони легко піддаються зміні в процесі операційної діяльності;
- висока ліквідність; при необхідності значна їх частина може бути перетворена в грошові активи, які необхідні для поточного обслуговування операційної діяльності.

Разом з тим оборотні активи на підприємстві піддаються впливу наступних негативних факторів:

- частина активів, що знаходяться в грошовій формі та у вигляді дебіторської заборгованості з часом знецінюється через інфляційні процеси;
- тимчасово вільні оборотні кошти практично не генерують прибуток (крім вільних грошових активів, які можуть використовуватися у короткострокових вкладах); більш того, залишкові запаси товарно-матеріальних цінностей не лише не генерують прибуток, але й потребують додаткових витрат на їх зберігання;
- значна частина оборотних коштів знаходиться під впливом ризику загублення у зв'язку з недобросовісністю постачальників;
- оборотні активи потребують постійного управління [17].

Класифікація оборотних активів здійснюється за наступними основними ознаками:

1. За видами оборотних активів. Найбільш широко ця класифікація представлена в НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4]:

1.1. Запаси. Ця категорія складається з таких статей балансу [3]:

- у статті «Виробничі запаси» показується вартість запасів МШП, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу;

- у статті «Незавершене виробництво» показуються витрати на незавершене виробництво і незавершені роботи (послуги), а також вартість напівфабрикатів власного виробництва і валова заборгованість замовників за будівельними контрактами;

- у статті «Готова продукція» показуються запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам. Продукція, яка не відповідає наведеним вимогам (крім браку), та роботи, які не прийняті замовником, показуються у складі незавершеного виробництва.

- у статті «Товари» показується без суми торгових націнок вартість товарів, які придбані підприємствами для наступного продажу.

1.2. Дебіторська заборгованість. Ця категорія складається з таких статей балансу [3]:

- у статті «Векселі одержані» показується заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), інші активи, виконані роботи та надані послуги, яка забезпечена векселями;

- у статті «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги» відображається заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена векселем). У підсумок балансу включається чиста реалізаційна вартість, яка визначається шляхом вирахування з дебіторської заборгованості резерву сумнівних боргів. Сума резерву сумнівних боргів наводиться у дужках;

– у статті «Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом» показується дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету;

– у статті «Дебіторська заборгованість за виданими авансами» показується сума авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів.

– у статті «Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів» показується сума нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо, що підлягають надходженню;

– у статті «Дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків» показується заборгованість пов'язаних сторін та дебіторська заборгованість із внутрішньовідомчих розрахунків;

– у статті «Інша поточна дебіторська заборгованість» показується заборгованість дебіторів, яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів.

1.3. Грошові активи. Ця категорія складається з таких статей балансу [3]:

– у статті «Поточні фінансові інвестиції» відображають фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів);

– у статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» відображаються кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів. У цій статті окремо наводяться кошти в національній та іноземній валютах. Кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, слід виключати зі складу оборотних активів та відображати як необоротні активи.

1.4. Інші види оборотних активів: у статті «Інші оборотні активи» відображаються суми оборотних активів, які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу «Оборотні активи» [3].

2. За характером участі в операційному процесі. Відповідно до цієї ознаки оборотні активи диференціюються таким чином [7]:

2.1. Оборотні активи, які обслуговують виробничий цикл підприємства (запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів; об'єм незавершеного виробництва, запаси готової продукції). Виробничий цикл підприємства характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, які використовуються для обслуговування виробничого процесу, починаючи з моменту надходження сировини, матеріалів і напівфабрикатів на підприємство і закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції покупцям.

2.2. Оборотні активи, які обслуговують фінансовий (грошовий) цикл підприємства (дебіторська заборгованість і ін.).

Фінансовий цикл (цикл грошового обороту) підприємства є періодом повного обороту грошових коштів, інвестованих в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за одержану сировину і закінчуючи інкасацією дебіторської заборгованості за поставлену готову продукцію.

3. Період функціонування оборотних активів. За цією ознакою виділяють наступні їх види [14]:

3.1. Постійна частина оборотних активів. Вона є незмінною частиною їх розміру, яка не залежить від сезонних та інших коливань операційної діяльності підприємства і не пов'язана з формуванням запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання, дострокового завезення і цільового призначення. Іншими словами, вона розглядається як незнижуваний мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення операційної діяльності.

3.2. Змінна частина оборотних активів. Вона є змінною їх частиною, яка пов'язана з сезонним зростанням об'єму виробництва і реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди господарської діяльності

підприємства запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання, дострокового завезення і цільового призначення.

4. За ступенем ліквідності оборотні активи підприємства підрозділяються на наступні види [17]:

4.1. Оборотні активи в абсолютно ліквідній формі, вони характеризують майнові цінності підприємства, не вимагаючи реалізації і є готовим засобом платежу. До складу оборотних активів такого виду входять: грошові активи в національній і іноземній валюті.

4.2. Високоліквідні оборотні активи, що характеризують групу майнових цінностей підприємства, яка швидко може бути конвертована в грошову форму (як правило, в строк до одного місяця) без відчутних втрат своєї поточної ринкової вартості з метою своєчасного забезпечення платежів за поточними фінансовими зобов'язаннями. До них відносяться короткострокові фінансові вкладення і короткострокова дебіторська заборгованість.

4.3. Середньоліквідні оборотні активи, що характеризують групу майнових цінностей підприємства, які можуть бути конвертовані в грошову форму без відчутних втрат своєї поточної ринкової вартості в строк від одного до шести місяців. До них відносяться дебіторські заборгованості за товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість по розрахунках; запаси готової продукції, призначені для реалізації.

4.4. Низьколіквідні оборотні активи, які представляють групу майнових цінностей підприємства, які можуть бути конвертовані в грошову форму без втрат своєї поточної ринкової вартості лише після закінчення значного періоду часу (від півроку і вище). У сучасній практиці управління активами до цієї групи відносять: запаси сировини і напівфабрикатів, запаси малоцінних і швидкозношуваних предметів, незавершене виробництво.

5. За характером фінансових джерел формування (ця класифікація буде розглянута в розділі 1.2).

5. За методами планування:

5.1. Нормовані, до яких відносяться всі оборотні виробничі фонди та готова продукція на складах підприємства.

5.2. Ненормовані (всі інші).

Необхідність розподілу оборотних коштів на нормовані та неримовані пов'язана з економічною доцільністю досягнення найкращих результатів за найменших витрат. Встановлення нормативів за окремими статтями оборотних коштів унеможливорює забезпечення безперебійної діяльності підприємства за умови оптимального обсягу виробничих запасів, розмірів незавершеного виробництва, залишків готової продукції.

Склад та розміщення оборотних коштів надані на рис. 1.2.

Структура оборотних коштів характеризується співвідношенням окремих елементів у загальному обсязі оборотних засобів, які виражаються у відсотках. Ця структура має бути досить різною в залежності від галузі до якої належить підприємство, але в цілому по промисловості $2/3$ оборотних засобів – це оборотні фонди, а $1/3$ – фонди обігу [27, с. 64].

В процесі виробничої діяльності проходить постійна трансформація окремих елементів оборотних засобів. Оборотні кошти знаходяться в неперервному русі. Неперервний рух оборотних активів має ключове значення в управлінні ними, оскільки протягом одного виробничого циклу вони змінюють свою форму, здійснюючи кругообіг, що складається з трьох стадій.

I стадія. Підприємства витрачають готівкові кошти на оплату рахунків за отримані предмети праці (оборотні виробничі фонди). На цій стадії оборотні активи з грошової форми переходять в товарну, а грошові кошти зі сфери обігу у сферу виробництва.

II стадія. Куплені оборотні виробничі фонди переходять безпосередньо в процес виробництва і перетворюються спочатку у виробничі запаси, а після завершення виробничого процесу в готову продукцію, в результаті чого оборотні активи переходять із оборотних виробничих фондів в сферу обігу.

III стадія. Готова продукція реалізується, в результаті чого оборотні активи знову приймають грошову форму.

1) склад, структура, величина оборотних активів на кожному підприємстві будуть мати свої особливості і змінюватись в часі;

2) всі процеси, що протікають на підприємстві та у зовнішньому оточенні, мають вплив на оборотні активи – збільшуючи або зменшуючи потребу в оборотних коштах, та перерозподіляючи їх між складовими.

Безліч факторів, які впливають на процес формування оборотних активів підприємства обумовлюють складність і необхідність розробки та реалізації ефективної системи управління оборотними активами.

1.2. Джерела формування оборотних активів підприємства

До джерел формування оборотних активів підприємства можна віднести: власні кошти, банківські кредити, залучені кошти інших суб'єктів господарювання.

Спочатку розглянемо власні джерела формування оборотних коштів. Як правило, мінімальна потреба підприємства в оборотних коштах покривається за рахунок таких власних джерел: статутний капітал (фонд), відрахування від прибутку у фонди спеціального призначення, цільове фінансування на цільові надходження (із бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів), приріст сталих пасивів.

Підприємства, які тільки розпочинають свою діяльність формують оборотні активи за рахунок коштів бюджету, пайових внесків членів-засновників, внесків іноземних учасників (для спільних підприємств), надходження від емісії цінних паперів. Ці кошти включаються в статутний фонд новоствореного підприємства.

На вже діючих підприємствах власними джерелами фінансування оборотних коштів є прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, надходження від емісії цінних паперів, а також прирівняні до власних оборотних коштів сталі пасиви.

Прибуток підприємства спрямовується на покриття приросту нормативу оборотних коштів. Традиційно джерелом покриття вважається прибуток що залишається в розпорядженні підприємства і використовується на його розсуд.

Обсяг коштів, що спрямовуються на поповнення власних оборотних коштів, залежить від очікуваних розмірів приросту нормативу оборотних коштів, загального обсягу прибутку, можливого обсягу залучення позикових коштів та інших факторів.

До коштів, які можна прирівняти до власних, належать кредиторська заборгованість. Це кошти цільового призначення, які в результаті системи грошових розрахунків тимчасово перебувають у господарському обігу підприємства, але йому не належать. До їх використання за призначенням вони в сумі мінімального залишку є джерелами формування оборотних коштів підприємства.

З метою повнішого залучення фінансових ресурсів і якісного управління ними, підприємства мають змогу виконувати планування обсягів кредиторської заборгованості. Залежно від виду можуть застосовуватися різні методи розрахунку.

Розмір мінімальної заборгованості з заробітної плати залежить від часу її виплати і терміну, за який вона виплачується. Що більший розрив між терміном виплати заробітної плати і кінцевою датою періоду, за який вона сплачується, то вища заборгованість і, відповідно, більше коштів підприємство може використати в господарському обороті [27].

Мінімальна заборгованість щодо резерву майбутніх платежів створюється головним чином за рахунок нарахувань на оплату відпусток. Належна заробітна плата за чергову відпустку списується на витрати виробництва не тоді, коли робітник іде у відпустку, а рівними частинами. Ці суми, що відносяться на собівартість продукції щомісячно, резервують в порядку нарахувань на рахунок майбутніх платежів. Вони сплачуються робітникам, коли ті йдуть у відпустку, а потім списуються з цього рахунка. Однак на рахунку майбутніх платежів згідно з графіком завжди є гроші, які

використовуються в господарському обороті. У зв'язку з цим мінімальні залишки коштів на рахунку майбутніх платежів зараховуються як джерело формування власних оборотних коштів. Резерв майбутніх платежів визначається в сумі мінімального залишку за звітними даними за 12 місяців, що передують плановому року, з урахуванням змін фонду заробітної плати в плановому році.

Сума мінімальної заборгованості із заробітної плати і резерву майбутніх платежів може визначатися і спрощеним методом, виходячи з суми мінімальної заборгованості за планом базового року й відсотка зростання фонду заробітної плати у плановому році.

Мінімальна заборгованість щодо відрахувань у позабюджетні фонди також постійно присутня в обігу підприємства. Її можна визначити як добуток мінімальної перехідної заборгованості з оплати праці робітникам та відсотка відрахувань, затвердженого для відповідного фонду.

Мінімальна заборгованість кредиторам з оплати продукції за частковою готовністю обчислюється в галузях промисловості з тривалим циклом виробництва. Попередні платежі замовників за етапами готовності продукції, що є джерелом покриття затрат незавершеного виробництва, теж відносяться до кредиторської заборгованості і можуть бути прирівняні до власних оборотних коштів.

Розмір власних оборотних коштів, що закріплені за підприємством, не є постійною величиною. Сума власних оборотних коштів під час складання фінансового плану кожного року уточнюється у зв'язку зі зміною обсягу виробництва, асортименту продукції, умов постачання і збуту. Окрім того, на підприємстві виникають проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантажену продукцію, нагромадженням на складі нереалізованої готової продукції, несвоєчасним і неповним виконанням договірних зобов'язань постачальниками та через інші обставини, що спричиняють потребу в додаткових коштах.

Покрити цю потребу лише власними джерелами стає практично

неможливими. Тому формувати оборотні кошти лише за рахунок власних джерел нині економічно недоцільно, оскільки це знижує можливості підприємства щодо власних витрат та збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності.

В таких випадках підприємство звертається до залучення фінансових ресурсів у вигляді короткострокових кредитів банку та інших видів кредиту і кредиторської заборгованості.

Призначення банківських кредитів – фінансування витрат, пов'язаних з придбанням основних і поточних активів, із сезонними потребами підприємства, тимчасовим збільшенням виробничих запасів, із виникненням дебіторської заборгованості, податковими платежами та іншими зобов'язаннями.

Кредити банку дають змогу органічно ув'язати всі джерела оборотних коштів і справляють активний вплив на раціональне формування запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів матеріальних цінностей.

Враховуючи складний стан економіки, взаємні неплатежі, комерційні банки з метою гарантії повернення коштів, що надаються в позику, кредитують суб'єктів господарювання під заставу їхнього майна або за умови страхування ризику непогашення кредиту.

Планування потреби в позикових оборотних коштах включає визначення потреби в кредиті й розрахунок необхідної суми кредиту з урахуванням залишку нормованих товарно-матеріальних цінностей.

Сума кредиту з урахуванням залишку нормативних товарно-матеріальних цінностей визначається для кожного суб'єкта як різниця між запланованою вартістю матеріальних цінностей за діючими цінами і власними оборотними коштами.

Короткостроковий кредит, незалежно від об'єктів кредитування, надається строком до одного року. Однак на практиці часто виникає необхідність в коротших термінах надання кредиту для покриття касових

розривів.

До залучених належать кошти інших кредиторів, які надаються підприємствам у позику під певний відсоток на термін до одного року з оформленням векселя чи іншого боргового зобов'язання.

Вексель є найпоширенішою формою кредитних грошей. Він випускається боржником і передається кредиторіві. Сам факт видачі векселя означає фактично перетворення товару в гроші. Через вексель реалізовується незадоволений попит на гроші як засіб платежу. Коли звичайних грошей не вистачає, їх заміником виступають векселі.

Поширеним засобом залучення коштів інших суб'єктів господарювання є комерційний кредит. Він використовується підприємствами при недостатній кількості фінансових ресурсів у покупця і неможливості розрахуватися з постачальником. У цьому разі виникає необхідність відстрочки платежів. Постачальник дає згоду на надання відстрочки платежу за продукцію, що поставляється, і одержує від споживача замість грошей вексель або інше боргове зобов'язання.

Використання комерційного кредиту набуло повного розвитку в період становлення ринкової економіки, створення підприємств з різноманітними формами власності та надання значної самостійності підприємствам. У цілому його використання позитивно впливає на економіку підприємства і народного господарства. Оскільки спрощує реалізацію товарів, прискорює обертання оборотних коштів і зменшує потребу в кредитних і грошових ресурсах. Кредиторська заборгованість належить до позапланових залучених джерел формування оборотних коштів. Її породжує брак власних коштів. Наявність кредиторської заборгованості постачальникам свідчить про участь у господарському обігу підприємства коштів інших суб'єктів господарювання.

Іншими словами, кредиторська заборгованість – це короткострокові зобов'язання підприємств, які виникають: за розрахунками з бюджетом; за розрахунковими документами, строк сплати яких не настав і які не сплачено в строк; за векселями, строк оплати яких не настав і не сплачено в строк; за

короткостроковими кредитами.

Кредиторська заборгованість є допустимою, якщо її зумовлено чинним порядком розрахунків. Наприклад, заборгованість постачальникам за розрахунковими документами, термін оплати яких на настав. Однак на підприємстві може бути і прострочена кредиторська заборгованість, що утворюється в результаті порушеннями покупцями порядку і термінів оплати розрахункових документів.

Особливості різних джерел формування і політика підприємства щодо розміщення власних і залучених ресурсів впливає на ефективність використання оборотних активів. Достатність і вартість оборотних активів впливає на процес виробництва, фінансові результати і фінансовий стан підприємства. Управління даними параметрами сприяє досягненню мети з мінімально необхідними за даних умов оборотними активами.

1.3. Процес управління оборотними активами підприємства

Управління оборотними активами включає в себе управління грошовими коштами, цінними паперами, дебіторською заборгованістю, товарно-матеріальними запасами і короткостроковими зобов'язаннями. Управління ними для підприємства має велике значення перш за все тому, що оборотні активи підприємства складають більше половини всіх його активів [22]. Контроль за станом товарно-матеріальних запасів і дебіторською заборгованістю є необхідною умовою для успішної діяльності підприємства, оскільки основним завданням оборотних активів є забезпечення безперервного процесу виробництва. Крім того переважно за рахунок оборотних активів забезпечується стійкий фінансовий стан, кредитоспроможність, інвестиційна привабливість підприємства [21].

В даний час існує значна кількість методик і підходів, спрямованих на підвищення ефективності управління оборотними активами підприємств.

Так, в роботі І.О. Бланка [5] сформована чітка послідовність етапів здійснення політики управління оборотними активами, яка в цілому полягає в проведенні аналізу динаміки, складу і структури оборотних коштів, показників ефективності їх використання; формуванні необхідного обсягу оборотних активів; раціоналізації і оптимізації структури джерел їх фінансування.

Управління оборотними активами являє собою систему принципів та методів розроблення й реалізації управлінських рішень, пов'язаних із встановленням оптимальних параметрів їх обсягу та структури, задоволенням потреб підприємства в окремих їх видах та залученням з різних джерел і в різноманітних формах для здійснення господарської діяльності підприємства, забезпечення умов оптимізації процесу їх обороту [5]. Управління оборотними активами за Бланком має ряд наступних етапів, які наведені на рис.1.2.

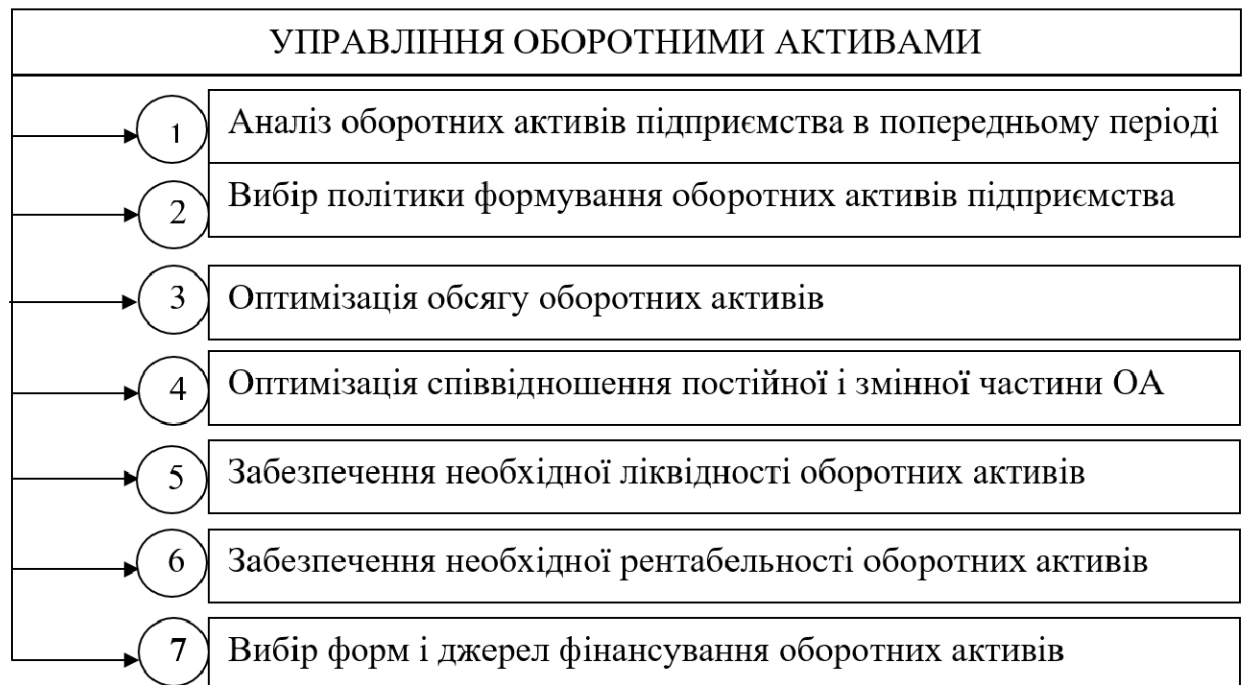

Рис. 1.2. Етапи управління оборотними активами [5]

Розглянемо докладніше кожен із них.

Першим етапом є аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді. На першій стадії цього етапу розглядається динаміка

загального обсягу активів, темпи зміни середніх з сум в зіставленні з темпами зміни обсягу реалізації продукції та середньої суми всіх активів; динаміка питомої ваги оборотних активів в загальній сумі активів підприємства. На другій стадії розглядається динаміка складу оборотних активів, у розрізі окремих їх видів, здійснюється аналіз і оцінка. На третій стадії вивчають оборотність окремих видів оборотних активів в загальній їх сумі. Використовуються показники – коефіцієнт оборотності та періоду обороту оборотних активів. В процесі аналізу встановлюється загальна тривалість та структура операційного та фінансового циклу підприємства; вивчаються основні фактори, які визначають тривалість цих циклів. На четвертій стадії аналізу визначається рентабельність оборотних активів, визначаються визначальні її фактори. В процесі аналізу використовуються коефіцієнт рентабельності оборотних активів. На п'ятій стадії аналізу розглядається склад основних джерел фінансування оборотних активів – динаміка їх суми, питомої ваги в загальному об'ємі фінансових засобів, інвестованих в ці активи; визначається рівень фінансового ризику.

На другому етапі обирається політика формування оборотних активів. Теорія фінансового менеджменту розглядає три принципових підходів до політики формування оборотних активів підприємства – консервативний, помірний, агресивний [5].

Третій етап – це оптимізація обсягу оборотних активів. На першій стадії з урахуванням результатів аналізу оборотних активів в попередньому періоді визначається система заходів по реалізації резервів, направлених на скорочення тривалості операційного, а в його рамках – виробничого та фінансового циклів підприємства. На другій стадії на основі обраного типу політики формування оборотних активів, планує мого обсягу виробництва та реалізації окремих видів продукції та скритих резервів скорочення тривалості операційного циклу, оптимізується об'єм та рівень окремих видів цих активів. Засобом такої оптимізації є нормування періоду їх оборотної суми. На третій стадії визначається загальний обсяг оборотних активів на наступний період

[5].

Четвертий етап – це оптимізація співвідношення постійної та змінної частини оборотних активів. На першій стадії за результатами аналізу помісячної динаміки рівня оборотних активів в днях обороту чи в сумі за ряд попередніх років будується графік їх середньої “сезонної хвилі”. На другій за результатами графіку “сезонної хвилі” розраховуються коефіцієнти нерівномірності (мінімального і максимального рівнів) оборотних активів відносно до середнього їх рівня. На третій визначається сума постійної частини оборотних активів. На четвертому четвертій визначається максимильна і середня сума змінної частини оборотних активів в плановому. Співвідношення постійної і змінної частин оборотних активів являється основою управління їх оборотності і вибору конкретних джерел їх фінансування [5].

П’ятий етап полягає у забезпеченні необхідної ліквідності оборотних активів. Хоча всі види оборотних активів в тій чи іншій мірі являються ліквідними (крім витрат майбутніх періодів і безнадійної дебіторської заборгованості) загальний рівень їх термінової ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. З цією метою з врахуванням об'єму і графіку майбутнього платіжного обороту повинна бути визначена доля оборотних активів в формі грошових засобів, високо- і середньоліквідних активів [5].

Шостий етап – забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів. Як будь-який вид активів оборотні активи повинні генерувати певний прибуток при їх використанні у виробничо-збутовій діяльності підприємства. Тому складовою частиною управління оборотними активами являється забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів для формування ефективного портфелю короткострокових фінансових вкладень [5].

Сьомий етап полягає у забезпеченні мінімізації втрат оборотних активів в процесі їх використання. Цей етап забезпечує вибір політики їх фінансування

на підприємстві та оптимізацію структури його джерел. В процесі управління оборотними активами на підприємстві розробляються окремі фінансові нормативи, основними з таких є: норматив власних оборотних активів підприємства; система нормативів обертає мості основних видів оборотних активів та тривалості операційного циклу в цілому; система коефіцієнтів ліквідності оборотних активів [5].

Управління окремими складовими оборотних активів включає управління виробничими запасами, поточною дебіторською заборгованістю, грошовими коштами.

Отже, однією із важливих складових майна підприємства є оборотні активи, тому однією з головних умов успішного функціонування підприємства є стан і ефективність їх формування та використання. Особливо в сучасних умовах, коли підприємства перебувають на повному самофінансуванні, точне визначення потреби в оборотних активах набуває особливого значення.

Ефективне управління оборотними активами сприяє забезпеченню фінансовими ресурсами поточної діяльності підприємства, своєчасному проведенню розрахунків, підтримці ліквідності і платоспроможності підприємства, підвищенню ефективності використання оборотних активів.

Управління оборотними активами складає найбільшу частину операцій з фінансового менеджменту. Під управлінням оборотними активами розуміють формування необхідного обсягу та складу оборотних активів, раціоналізацію та оптимізацію структури джерел їх фінансування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ АТ «КОБЛЕВО»)

2.1. Загальна характеристика підприємства

Аналіз стану формування та використання оборотних активів підприємства здійснювався на основі даних господарської діяльності АТ «Коблево» [34].

В 1980 році на базі радгоспу «Росія» почалося будівництво виноробного заводу загальною потужністю 20 тис. тонн переробки винограду у сезон. Виробництво на новому підприємстві почалося 4 жовтня 1982 року, а у 1984 році була запущена друга черга заводу. У 1998 році, після реорганізації радгоспу-заводу «Росія» у ВАТ «Коблево», підприємство стало першим в Україні, де встановили італійську лінію розливу виноградних вин. Невелика лінія потужністю 3 тисячі пляшок на годину від фірми Bertolaso дала старт всеукраїнській відомості ТМ KOBLEVO. В 2004 році була проведена повна реконструкція цеху по переробці винограду, встановлені 4 сучасні лінії італійської фірми Della-Toffola загальною потужністю 160 тонн на годину. Одночасно була розширена лінія розливу, а в 2006 році встановлена ще одна сучасна лінія розливу Bertolaso. Все це дозволило значно збільшити обсяги виробництва, зберігши найвищий рівень якості продукції. В 2010 році на заводі встановлена сучасна лінія розливу компанії Tetra Pak (Швеція), виробнича потужність якої становить 8 тис. упаковок на годину. На підприємстві постійно вдосконалюють виробничий процес, щоб максимально зберегти та донести до споживача всю корисність натурального виноградного вина. Так, у 2012 році була встановлена лінія холодного стерильного розливу вина. Переваги цього технологічно складного методу очевидні - лише за

впливу низьких температур та мікрофільтрації можливо зберегти природні якості вина та його біологічну цінність. АТ «Коблево» входить до структури найбільшого алкогольного холдингу «Баядера Групп». Відповідно до вимог Закону України «Про акціонерні товариства» найменування Відкритого акціонерного товариства «Коблево», заснованого відповідно до рішення Березанської районної ради Миколаївської області від 22 травня 1998 року №17 шляхом перетворення державного комунального підприємства Радгоспу «Росія» у відкрите акціонерне товариство відповідно до Закону України "Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі" від 10.07.1996р. №290/96-ВР, Порядку перетворення у процесі приватизації державних, орендних підприємств і підприємств зі змішаною формою власності у відкриті акціонерні товариства, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 11.09.1996р. №1099, Положення про порядок приватизації майна радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств, а також заснованих на їх базі орендних підприємств, затвердженого Наказом Фонду державного майна України від 09.08.1996р. №903 (в редакції Наказу Фонду державного майна України від 08.12.1997р. №1398) змінено на Публічне акціонерне товариство «Коблево» (ПАТ «Коблево») [33].

Відповідно до рішення Загальних зборів акціонерів від 25.04.2019 року, змінено тип Товариства з Публічного на Приватне. Змінено найменування Товариства з Публічного акціонерного товариства «Коблево» на Акціонерне товариство «Коблево» [33].

Основними видами діяльності підприємства є:

1. Виробництво виноградних вин.
2. Вирощування винограду.
3. Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Органом управління АТ «Коблево» є загальні збори учасників, в яких мають право брати участь всі його засновники і учасники суспільства

(незалежно від розміру внеску до статутного капіталу суспільства). Очолює товариство директор, який обирається на Загальних зборах учасників (не більше 2-х раз на рік).

Середньооблікова чисельність працівників облікового складу АН «Коблево» за 2020 рік склала 273 особи [34].

За даними АТ «Коблево» статутний капітал компанії становить 4237352 грн. і поділений на 16949408 простих акцій номінальною вартістю 0,25 грн. В таблиці 2.1 надано розміщення акцій підприємства.

Таблиця 2.1

Власники акцій АТ «Коблево»

№ п/п	Власники	Кількість, шт.	Вартість, грн	Частка у Статутному фонді, %
1.	Товариство з обмеженою відповідальністю «Баядера Холдинг»	5472622	1368155,50	32,2880
2.	Товариство з обмеженою відповідальністю «ДІККСОН»	4120833	1030208,25	24,3125
3.	Фізичні особи 587 осіб	7355953	1838988,25	43,3995
РАЗОМ:		16949408	4237352,00	100,00

Підприємство здійснює свою діяльність згідно зі Статутом. Воно має самостійний баланс, поточні рахунки, круглу печать, штампи.

АТ «Коблево» має наступні ліцензії [33]:

1. Ліцензію на здійснення роздрібною торгівлі алкогольними напоями.
2. Ліцензію на здійснення імпорту алкогольних напоїв.
3. Ліцензію на виробництво алкогольних напоїв (виноробна продукція).
4. Ліцензію на здійснення експорту алкогольних напоїв.
5. Ліцензію на оптову торгівлю алкогольними напоями.
6. Ліцензію на роздрібну торгівлю алкогольними напоями.

2.2. Аналіз стану, динаміки і структури оборотних коштів

Одним із головних завдань аналізу оборотних коштів підприємства є визначення їх обсягу і структури, адже для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної діяльності підприємству необхідно мати достатній рівень поточних активів для того, щоб бути спроможним покрити кредиторські зобов'язання і зберегти свою ліквідність та платоспроможність [23].

Спочатку проаналізуємо структуру і динаміку всіх активів підприємства (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Структура активів підприємства АТ «Коблево» за 2019-2020 роки

Активи	Сума, тис.грн.			Структура активів, %		
	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20
Необоротні активи	92 763	84 687	85 700	19,96	21,82	22,84
Оборотні активи,	372006	303382	289450	80,04	78,18	77,16
у тім числі:						
у сфері виробництва	314731	266268	243515	67,72	68,62	64,92
у сфері обігу	57275	37114	45935	12,32	9,56	12,24
Всього	464769	388069	375150	100,00	100,00	100,00

З табл. 2.1 видно, що в 2019-2020 роках спостерігається тенденція поступового зменшення питомої ваги оборотних активів в структурі активів і, відповідно, тенденція зростання питомої ваги необоротних активів, що свідчить про зменшення оборотності всього майна підприємства.

Структура балансу підприємства є оптимальною, якщо додержується співвідношення: вартість необоротних активів < 56%, а оборотних активів >

44% [18]. Тобто структура балансу АТ «Коблево» протягом досліджуваного періоду є оптимальною.

В 2019-2020 роках спостерігається негативна тенденція поступового зменшення валюти балансу. Це свідчить про зниження виробничих можливостей підприємства і заслуговує негативної оцінки.

Далі будемо здійснювати аналіз структури оборотних коштів підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз структури оборотних активів АТ «Коблево»
за 2019-2020 роки

Оборотні кошти	Сума, тис.грн.			Структура оборотних коштів, %		
	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20
Запаси	314731	266268	243515	84,60	87,77	84,14
виробничі запаси,	75781	34468	34357	20,37	11,36	11,87
незавершене виробництво	213645	207985	194063	57,43	68,56	67,05
готова продукція	18899	19755	13368	5,08	6,51	4,62
товари	6406	4060	1727	1,72	1,34	0,60
Дебіторська забор- гованість за товари, роботи, послуги	37321	31653	41115	10,03	10,43	14,20
Дебіторська забор- гованість за виданими авансами	9853	2061	839	2,65	0,68	0,29
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	7829	2195	2731	2,1	0,72	0,94
Інша поточна заборгованість	297	305	78	0,08	0,10	0,03
Грошові кошти	1281	64	526	0,34	0,02	0,18
Витрати майбутніх періодів	581	596	575	0,16	0,20	0,20
Інші оборотні активи	113	240	71	0,03	0,08	0,02
Всього	372006	303382	289450	99,99	100,00	100,00

Аналіз структури оборотних коштів підприємства показує, що найбільшу питому вагу в поточних активах займають запаси і дебіторська заборгованість. Так, на кінець 2018 року питома вага запасів складає 84,60% загальної вартості оборотних коштів, на кінець 2019 – 87,77%, а на кінець 2020 – 84,14%. Це свідчить про відволікання коштів підприємства із господарського обороту. Якщо запасів забагато, то це позначає: заморожені оборотні кошти; непотрібні витрати; ризик втрати чи псування; ризик застарілості. Все це негативно впливає на фінансовий стан підприємства. Проте для виробничих підприємств потрібні запаси для виробництва продукції. Тому для АТ «Коблево» це може свідчити про збільшення обсягів виробництва.

Питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на кінець 2018 року складала 10,03%, на кінець 2019 збільшилась до 10,43%, а на кінець 2020 року – до 14,20%.

Що стосується грошових коштів, то їх питома вага в загальній вартості оборотних активів підприємства дуже мала. Отже, майбутні платежі за зобов'язаннями не забезпечені грошовими коштами.

Зміна питомої ваги інших видів оборотних активів незначна, а тому істотно не впливає на структуру оборотних активів підприємства.

Далі розглянемо структуру оборотних активів за рівнем їх ліквідності (табл. 2.3).

Найбільшу питому вагу в структурі оборотних коштів підприємства займають низьколіквідні оборотні активи: на кінець 2018 року вони склали 84,76%, 2019 - 87,97%, 2020 – 84,34%. І це пояснюється тим, що підприємство є виробничим. Друге місце за питомою вагою займають середньоліквідні активи: на кінець 2018 року - 14,89%, 2019 - 12,01%, 2020 – 15,48%.

Найменшу питому вагу займають високоліквідні оборотні кошти (грошові кошти) і за 2019-2020 роки їх питома вага зменшилася з 0,34% до 0,18%.

**Структура оборотних коштів АТ «Коблево» за 2019-2020 роки
за рівнем їх ліквідності**

Оборотні кошти	Сума, тис.грн.			Структура оборотних коштів, %		
	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20
Високоліквідні	1281	64	526	0,34	0,02	0,18
Грошові кошти	1281	64	526	0,34	0,02	0,18
Середньоліквідні	55413	36454	44834	14,89	12,01	15,48
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	37321	31653	41115	10,03	10,43	14,20
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	9853	2061	839	2,65	0,68	0,29
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	7829	2195	2731	2,10	0,72	0,94
Інша поточна заборгованість	297	305	78	0,08	0,10	0,03
Інші оборотні активи	113	240	71	0,03	0,08	0,02
Низьколіквідні	315312	266864	244090	84,76	87,97	84,34
-із середнім ризиком вкладення	101086	58283,00	49452,00	27,17	19,21	17,09
Виробничі запаси, товари	82187	38528	36084	22,09	12,70	12,47
Готова продукція	18899	19755	13368	5,08	6,51	4,62
-зі значним ризиком вкладення	214226	208581	194638	57,59	68,76	67,25
Незавершене виробництво	213645	207985	194063	57,43	68,56	67,05
Витрати майбутніх періодів	581	596	575	0,16	0,20	0,20
Всього	372006	303382	289450	99,99	100,00	100,00

Таким чином, слід відмітити, що протягом 2019-2020 років на підприємстві АТ «Коблево» відбуваються зміни в бік незначного зниження ліквідності оборотних активів підприємства.

2.3. Аналіз джерел фінансування оборотних коштів підприємства

Недостатність джерел формування поточних активів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотних активів на підприємстві сприяє створенню понаднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних активів з господарського обороту. Як правило, мінімальна потреба підприємства в оборотних активах покривається за рахунок власних джерел: зареєстрованого капіталу, додаткового, пайового капіталу, прибутку підприємства, а також надходжень від емісії цінних паперів, пайових внесків членів — засновників, іноземних учасників.

Однак формувати оборотні активи лише за рахунок власних джерел економічно недоцільно, оскільки це знижує можливості підприємства щодо фінансування власних витрат і збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності підприємства. У такому разі підприємство вимушене звертатися до залучення коштів, фінансових ресурсів у вигляді короткострокових кредитів та позик, кредиторської заборгованості.

Згрупуємо джерела фінансування оборотних активів АТ «Коблево» в 2019-2020 роках і проведемо аналіз джерел фінансування оборотних активів цього підприємства. Загальний аналіз джерел формування оборотних активів наданий в табл. 2.4.

Як свідчать дані таблиці 2.4, основним джерелом фінансування оборотних активів АТ «Коблево» є позиковий капітал. На кінець 2018 року оборотні активи на 90,76% були профінансовані за рахунок позикового капіталу, а на 9,24 % - за рахунок власного оборотного капіталу; на кінець 2019 року - на 92,24% профінансовані за рахунок позикового капіталу і на 7,76% за рахунок власного оборотного капіталу. На кінець 2020 року оборотні активи на 83,66 % профінансовані за рахунок позикового капіталу і на 16,34 % - за рахунок власного оборотного капіталу.

Таблиця 2.4

Джерела формування оборотних активів АТ «Коблево» за 2019-2020 роки (тис.грн.)

Джерело оборотних засобів	На кінець 2018р.		На кінець 2019р.		На кінець 2020р..		Відхилення (+,-) на 31.12.20 від			
	Сума	Питома вага	Сума	Питома вага	Сума	Питома вага	31.12.2018		31.12.2019	
							У сумі	У структурі	У сумі	У структурі
Власний оборотний капітал	34 363	9,24	23 530	7,76	47 286	16,34	+12 923	+7,10	+23 756	+8,58
Позиковий капітал: у тому числі	337643	90,76	279852	92,24	242164	83,66	-95479	-7,10	-37688	-8,58
– довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
– короткострокові кредити	70000	18,82	70000	23,07	70000	24,18	-	+5,36	-	+1,11
– поточна кредиторська заборгованість за роботи, товари, послуги	171464	46,09	109 578	36,12	86 308	29,82	-85 156	-16,27	-23 270	-6,30
– поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом	854	0,23	7 558	2,49	5 394	1,86	+4 540	+1,63	-2 164	-0,63
– поточні зобов'язання зі страхування	336	0,09	473	0,16	283	0,10	-53	+0,01	-190	-0,06
– поточні зобов'язання за оплати праці	1203	0,32	1 711	0,56	982	0,34	-221	+0,02	-729	-0,22
– поточні зобов'язання за авансами отриманими	6154	1,65	7	0,00	556	0,19	-5 598	-1,46	+549	+0,19
– поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками	62878	16,90	34 891	11,50	0	0,00	-62 878	-16,90	-34 891	-11,50
– доходи майбутніх періодів	2592	0,7	2 089	0,69	1 585	0,55	-1 007	-0,15	-504	-0,14
– інші поточні зобов'язання	22162	5,96	53 545	17,65	77 056	26,62	+54 894	+20,66	+23 511	+8,97
Усього оборотних коштів	372 006	100,00	303 382	100,00	289 450	100,00	-82 556	X	-13 932	X

Впродовж 2019-2020 років позитивним є збільшення фінансування оборотних активів за рахунок власного оборотного капіталу, що свідчить про підвищення фінансової стійкості АТ «Коблево».

Вважається, що власний оборотний капітал повинен становити 30 – 60% усіх джерел формування оборотних активів. Якщо його частка менша, це може бути свідченням фінансових проблем на підприємстві. На даному підприємстві власний оборотний капітал як джерело формування оборотних активів на кінець 2018, 2019 і 2020 років складав менш 30%. Це свідчить про наявність фінансових проблем на підприємстві в 2018-2020 роках.

Недостатність власного капіталу для формування оборотних коштів в 2019-2020 роках АТ «Коблево» компенсувало за рахунок поточних зобов'язань. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги за абсолютним розміром і питомою вагою серед позикових джерел фінансування оборотних активів є найбільшою складовою. Причому спостерігається позитивна тенденція її зменшення як за абсолютним розміром, так і за питомою вагою в джерелах фінансування оборотних активів з 46,09% до 29,82%, однак спостерігається зростання інших поточних зобов'язань. Підприємство використовувало короткострокові кредити банків як джерело фінансування оборотних активів в суммі 70000 тис.грн., причому питома вага короткострокових кредитів в джерелах фінансування оборотних активів зростає з 18,82% до 24,18%.

Для характеристики джерел формування запасів використовують кілька показників, що відображають різний ступінь їхнього охоплення [31]:

- наявність власних джерел формування оборотного капіталу дорівнює різниці власних засобів і необоротних активів;
- наявність робочого капіталу для формування запасів. Цей показник одержують шляхом додавання до попереднього величини довгострокових зобов'язань третього розділу пасиву балансу;
- загальну величину джерел формування запасів і затрат одержують шляхом додавання до попереднього показника поточних джерел їх

формування. До останніх належать короткострокові кредити банків, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; з одержаних авансів; векселів виданих.

Трьом джерелам формування запасів і затрат відповідають три варіанти їхньої забезпеченості, а саме:

- надлишок чи нестача власних джерел формування засобів. Дорівнює різниці між наявними джерелами формування запасів і затрат та величиною запасів і затрат;

- надлишок чи нестача робочого капіталу. Дорівнює різниці між величиною робочого капіталу та величиною запасів і затрат;

- надлишок чи нестача загальної величини джерел формування запасів і затрат.

Залежно від конкретної вартості забезпеченості запасів і затрат джерелами фінансування можна виділити такі типи фінансової стійкості стану підприємства [18]:

I. Абсолютно стабільний фінансовий стан, який є кратним типом фінансової стійкості. Його умови:

$$\text{ВДФЗ} > 33, \quad (2.1)$$

де ВДФЗ - власні джерела формування запасів і затрат; 33 - запаси і затрати.

II. Нормальний фінансовий стан, який гарантує платоспроможність підприємства. Його умови:

$$\text{ВДФЗ} < 33 < \text{РК}, \quad (2.2)$$

де РК – робочий капітал.

III. Нестабільний фінансовий стан, за якого підприємство частково втрачає свою платоспроможність, але за умови запровадження певних заходів існують реальні можливості його поповнення. Його умови:

$$\text{РК} < 33 < 3\text{В}, \quad (2.3)$$

де 3В – загальна величина джерел формування запасів і витрат.

IV. Кризовий фінансовий стан, який характеризується повною втратою платоспроможності та фактично свідчить про банкрутство підприємства. Його умови:

$$33 < 3B. \quad (2.4)$$

Тепер здійснимо оцінку фінансової стійкості підприємства в залежності від забезпеченості запасів відповідними джерелами фінансування (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Оцінка фінансової стійкості АТ «Коблево» в 2019-2020 рр.

Показник	Значення, тис.грн.			Динаміка	
	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20	На 31.12.19	На 31.12.20
1	2	3	4	5	6
1. Власний оборотний капітал підприємства	34 363	23 530	47 286	-10833	+23756
2. Довгострокові кредити і позичкові засоби	0	0	0	0	0
3. Загальна сума коротко-строкових позик підприємства	70000	70000	70000	0	0
4. Основні джерела формування запасів і витрат	104363	93530	117286	-10833	23756
5. Матеріальні запаси	314731	266268	243515	-48463	-22753
6. Надлишок/Нестача власних оборотних коштів (ряд.1-ряд.5)	-280368	-242738	-196229	+37630	46509
7. Надлишок/Нестача власних і довгострокових джерел (ряд.1+ряд.2-ряд.5)	-280368	-242738	-196229	+37630	46509
8. Надлишок/Нестача основних джерел формування запасів і витрат (ряд.4-ряд.5)	-210368	-172738	-126229	+37630	46509
9. Тип фінансової стійкості	Кризовий	Кризовий	Кризовий	X	X

Дані таблиці 2.5 свідчать, що підприємство впродовж 2019-2020 років має кризовий фінансовий стан і не забезпечене стабільними джерелами фінансування поточної фінансово-господарської діяльності, підприємству погрожує банкрутство, відновлення запасів здійснюється за рахунок засобів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості. Як на кінець 2018 року, так і на початок і кінець 2020 року запаси перевищували "нормальні" джерела фінансування на 210368 тис. грн.,

172738 тис. грн. та на 126229 тис.грн. відповідно. Нестача джерел фінансування покривалась за рахунок кредиторської заборгованості. Позитивним моментом є тенденція зменшення нестачі джерел фінансування оборотних активів АТ «Коблево».

Далі здійснимо кількісний розрахунок фінансової стійкості підприємства – розрахуємо ряд аналітичних коефіцієнтів: коефіцієнт автономії, фінансової стійкості та забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Коефіцієнти рівня фінансової стійкості АТ «Коблево» в 2019-2020 рр.

Показник	Значення, тис.грн.			Динаміка	
	На 31.12.18	На 31.12.19	На 31.12.20	На 31.12.19	На 31.12.20
Коефіцієнт автономії <u>Власний капітал</u> Валюта балансу)	0,274	0,279	0,354	+0,005	+0,075
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами <u>Власні оборотні кошти</u> Поточні активи	0,092	0,078	0,163	-0,015	+0,086
Коефіцієнт фінансової стійкості <u>Власний капітал</u> Поточні зобов'язання	0,475	0,516	0,772	+0,041	+0,256
Коефіцієнт маневрування капіталу <u>Власний оборотний капітал</u> Власний капітал	0,270	0,217	0,356	-0,053	+0,138

Беручи до уваги кількісні результати розрахунку показників фінансової стійкості можна сказати, що на кінець 2018, 2019 і 2020 років АТ «Коблево» було фінансово нестійким підприємством. Але в цілому за 2019-2020 роки його фінансова стійкість незначно підвищилась.

Так, коефіцієнт автономії при оптимальному значенні - більше 0,5, на кінець 2018 року мав значення 0,274, і за 2019 рік збільшився до 0,279, а за

2020 рік до 0,354, тобто на кінець 2020 року власний капітал підприємства в структурі капіталу підприємства займає 35,4 %.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами при нормативі більше 0,5, на кінець 2018 року мав значення 0,092. За 2019 рік цей показник знизився до 0,078, що свідчить про зниження фінансової стійкості АТ «Коблево». За 2020 рік він збільшився до 0,163.

Нормативне значення коефіцієнта фінансової стійкості більше 1. Він показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена власним капіталом. В 2019-2020 рр. АТ «Коблево» має коефіцієнт фінансової стійкості менший за одиницю, тобто всі поточні зобов'язання підприємство не може погасити власним капіталом. Але спостерігається позитивна тенденція зростання цього коефіцієнта в динаміці.

Відношення власного оборотного капіталу до загальної суми власного капіталу отримало назву «коефіцієнта маневрування капіталу», який показує, яка частина власного капіталу знаходиться в обороті, в тій формі, яка дозволяє вільно маневрувати цими засобами. Цей показник характеризує ступінь мобільності використання власних і прирівняних до них засобів. Чим більше показник рівня чистого оборотного капіталу, тим краще фінансовий стан підприємства, тим більше в нього можливостей у проведенні фінансової політики. Оптимальне значення цього показника – більше 0,5.

Коефіцієнт маневрування власного капіталу АТ «Коблево» в 2019-2020 роках менший за оптимальне значення.

2.4. Аналіз показників ефективності використання оборотних активів підприємства

Наявність у підприємства оборотних активів, їх склад та структура, швидкість обороту та ефективність використання суттєво впливають на фінансовий стан підприємства, його стабільність, а саме [16]:

– на платоспроможність, тобто, можливість погашення у встановлений строк своїх боргових зобов'язань;

– ліквідність, тобто вибір можливостей підприємства зі сплати заборгованості;

– можливості подальшої мобілізації фінансових ресурсів.

Ефективне використання оборотних активів відіграє велику роль у забезпеченні нормальної роботи підприємства, підвищенні рівня рентабельності господарювання та залежить від дії множини факторів.

Оцінка ефективності використання оборотних активів здійснюється через показники його оборотності. Оскільки критерієм оцінки ефективності використання оборотних активів є фактор часу, то використовуються показники, які відображають:

- тривалість обороту в днях або загальний час обороту;
- швидкість обороту.

Методика їх визначення наведена у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства та методика їх розрахунку [18]

Показники	Алгоритм розрахунку показників
1	2
1. Середні залишки оборотних активів	(ряд. 1195 гр. 3 + 4 форми №1) / 2
1.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	(ряд. 1165 гр. 3+4 форми № 1) / 2
1.2. Коштів у розрахунках	(ряд. (1125 + 1130+1135+1155+) гр. 3+4 форми № 1) / 2
1.3. Запасів	(ряд. 1100 гр. 3 + 4 форми № 1) / 2
2. Виручка від реалізації	ряд. 2000 форми № 2
2.1. Одноденна виручка від реалізації	пок. 2: кількість днів в періоді
3. Оборотність оборотних активів, дні	пок. 1: пок. 2.1
3.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	пок. 1.1: пок. 2.1
3.2. Коштів у розрахунках	пок. 1.2: пок. 2.1
3.3. Запасів	пок. 1.3: пок. 2.1

1	2
4. Число оборотів оборотних активів, раз	пок. 2: пок. 1
4.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	пок. 2: пок. 1.1
4.2. Коштів у розрахунках	пок. 2: пок. 1.2
4.3. Запасів	пок. 2: пок. 1.3
5. Вивільнення (-), залучення (+) оборотних активів у зв'язку зі змінами їх оборотності	(відхилення в оборотності у днях) х х (одноденна виручка звітного періоду)

Розрахунок показників оборотності оборотних активів АТ «Коблево» за 2019-2020 роки наведено в таблиці 2.8.

Як видно із табл. 2.8, спостерігається тенденція зменшення тривалості обороту оборотних активів в 2018-2020 роках з 251,8 днів до 231,1 днів. Тривалість обороту грошових коштів зменшилася за два роки на 0,4 дні, запасів – на 5 днів, а коштів в розрахунках збільшилася на 15,2 днів.

За два роки період обороту грошових коштів, запасів зменшився, що можна охарактеризувати позитивно. Оборотність коштів в розрахунках складає в 2020 році 32,2 дні, що на 15,2 днів більше, ніж в 2018 році, що говорить про погіршення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

В цілому ці зміни свідчать про підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства в 2019-2020 роках. Отже, прискорення оборотності поточних активів на 8,1 днів в 2019 році зумовило умовне додаткове вивільнення коштів на суму 11199,4 тис.грн., а прискорення оборотності поточних активів на 12,6 днів в 2020 році зумовило умовне додаткове вивільнення коштів на суму 16129,1 тис.грн.

У 2018 році оборотні активи здійснили в середньому 1,4 обороту, то в 2019 році - 1,5 оборотів, а в 2020 - 1,6 обороту, що свідчить про підвищення їх оборотності.

Для оцінки ефективності використання оборотних коштів доцільно розрахувати також наступні показники:

Показники ефективності використання оборотних коштів

АТ «Коблево» в 2018-2020 роках та їх динаміка

Показник	Значення, тис.грн.			Динаміка	
	2018	2019	2020	2019/ 2018	2020/ 2019
1	2	3	4	5	6
1. Середні залишки оборотних активів	345343,0	337694,0	296416,0	-48927,0	-41278,0
1.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	793,5	672,5	295,0	-498,5	-377,5
1.2. Коштів у розрахунках	23290,0	46522,0	41229,5	17939,5	-5292,5
1.3. Запасів	279499,5	290499,5	254891,5	-24608,0	-35608,0
2. Виручка від реалізації	493739	498815	461667	-32072	-37148
2.1. Одноденна виручка від реалізації	1371,5	1385,6	1282,4	-89,1	-103,2
3. Оборотність оборотних активів, дні	251,8	243,7	231,1	-20,7	-12,6
3.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	0,6	0,5	0,2	-0,4	-0,3
3.2. Коштів у розрахунках	17,0	33,6	32,2	15,2	-1,4
3.3. Запасів	203,8	209,7	198,8	-5,0	-10,9
4. Число оборотів оборотних активів, раз	1,4	1,5	1,6	+0,2	0,1
4.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	622,2	741,7	1565,0	+942,8	+823,3
4.2. Коштів у розрахунках	21,2	10,7	11,2	-10,0	+0,5
4.3. Запасів	1,8	1,7	1,8	0,0	+0,1
5. Вивільнення (-), залучення (+) оборотних активів у зв'язку зі змінами їх оборотності	—	-11199,4	-16129,1	X	-4929,7

- віддача оборотних активів;
- рентабельність оборотних активів;
- інтегральний показник ефективності використання оборотних активів.

Методика їх визначення наведена в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку показників
1	2
1. Середні залишки оборотних активів	ряд. 1195 гр, 3 + 4 форми №1/2
2. Виручка від реалізації	ряд. 2000 форми №2
3. Прибуток	ряд. 2350 форми №2
4. Віддача оборотних активів	пок. 2: пок. 1
5. Рентабельність оборотних активів	(пок. 3 x 100)/пок. 1
6. Інтегральний показник ефективності використання оборотних активів	$\sqrt{\frac{\text{пок.4} \cdot \text{пок.5}}{100}}$

Розрахунок вище зазначених показників ефективності використання оборотних коштів АТ «Коблево» наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Показники ефективності використання оборотних коштів

АТ «Коблево» в 2018-2020 роках

Показники	2018	2019	2020	Відхилення 2020 року від	
				2018 року	2019 року
1	2	3	4	5	6
Прибуток (збиток), тис.грн.	18176	19943	24769	6593	4826
Виручка від реалізації, тис.грн.	493739	498815	461667	-32072,0	-37148,0
Середні залишки оборотних активів, тис.грн.	345343,0	337694,0	296416,0	-48927,0	-41278,0
Віддача оборотних активів	1,43	1,48	1,56	+0,13	+0,08
Рентабельність оборотних активів, %	5,26	5,91	8,36	+3,10	+2,45
Інтегральний показник ефективності використання оборотних активів	0,27	0,30	0,36	+0,09	+0,06

Як видно з розрахунків, підприємство у 2019, 2020 роках використовувало оборотні активи ефективно. Про це свідчить збільшення їх

віддачі в 2019 році порівняно з 2018 роком на 0,05%, а в 2020 році порівняно з 2019 – на 0,08%. Спостерігається тенденція зростання рентабельності оборотних активів в 2019-2020 роках.

Оскільки підприємство може мати при достатньо високих показниках віддачі оборотних активів низькі показники рентабельності, або навпаки, то виникає потреба комплексної оцінки ефективності використання оборотних активів. З цією метою розрахований комплексний (інтегральний) показник ефективності, який відображає середній умовний ефект у вигляді виручки, прибутку, що припадає на кожен гривню витрат, вкладених у поточні активи. У нашому випадку інтегральний показник ефективності використання оборотних активів розраховано з метою виявлення загального напрямку зміни показників використання оборотних активів.

За підрахунками найвищі показники віддачі оборотних активів підприємство мало у 2020 році.

Таким чином, проведений аналіз стану формування та використання оборотних коштів АТ «Коблево» дозволяє зробити наступні висновки:

1. В 2019–2020 рр. спостерігається негативна тенденція поступового зменшення валюти балансу АТ «Коблево». Це свідчить про зниження виробничих можливостей підприємства і заслуговує негативної оцінки. Також спостерігається тенденція поступового зменшення питомої ваги оборотних активів в структурі активів і, відповідно, тенденція зростання питомої ваги необоротних активів, що свідчить про зменшення оборотності всього майна підприємства.

2. Аналіз структури оборотних коштів підприємства показує, що найбільшу питому вагу в поточних активах займають запаси і дебіторська заборгованість. Так, на кінець 2018 року питома вага запасів складає 84,60% загальної вартості оборотних коштів, на кінець 2019 – 87,77%, а на кінець 2020 – 84,14%. Оскільки АТ «Коблево» є виробничим підприємством, тому для нього це свідчить про збільшення обсягів виробництва. Питома вага

дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на кінець 2018 року складала 10,03%, на кінець 2019 збільшилась до 10,43%, а на кінець 2020 року – до 14,20%.

3. Аналіз структури оборотних активів АТ «Коблево» за рівнем їх ліквідності в 2019-2020 роках показав, що найбільшу питому вагу в структурі оборотних коштів підприємства займають низьколіквідні оборотні активи: на кінець 2018 року вони склали 84,76%, 2019 - 87,97%, 2020 – 84,34%. І це пояснюється тим, що підприємство є виробничим. Друге місце за питомою вагою займають середньоліквідні активи: на кінець 2018 року - 14,89%, 2019 - 12,01%, 2020 – 15,48%. Найменшу питому вагу займають високоліквідні оборотні кошти і за 2019-2020 роки їх питома вага зменшилась з 0,34% до 0,18%. Отже, протягом 2019-2020 років на підприємстві АТ «Коблево» відбуваються зміни в бік незначного зниження ліквідності оборотних активів підприємства.

4. Проведений аналіз джерел фінансування оборотних коштів підприємства показує, що основним джерелом фінансування оборотних активів АТ «Коблево» є позиковий капітал. На кінець 2018 року оборотні активи на 90,76% були профінансовані за рахунок позикового капіталу, на кінець 2019 року - на 92,24% , на кінець 2020 року оборотні активи на 83,66 %. профінансовані за рахунок позикового капіталу. Позитивним є збільшення фінансування оборотних активів за рахунок власного оборотного капіталу.

5. В 2019-2020 рр. АТ «Коблево» має кризовий фінансовий стан і не забезпечене стабільними джерелами фінансування поточної фінансово-господарської діяльності, підприємству погрожує банкрутство, відновлення запасів здійснюється за рахунок коштів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості. Як на кінець 2018 року, так і на початок і кінець 2020 року запаси перевищували "нормальні" джерела фінансування на 210368 тис. грн., 172738 тис. грн. та на 126229 тис.грн. відповідно. Нестача джерел фінансування покривалась за рахунок

кредиторської заборгованості. Позитивним моментом є тенденція зменшення нестачі джерел фінансування оборотних активів АТ «Коблево».

6. Розрахунок відносних показників фінансової стійкості показав, що на кінець 2018, 2019 і 2020 років АТ «Коблево» було фінансово нестійким підприємством. Але в цілому за 2019-2020 роки його фінансова стійкість незначно підвищилась.

7. Спостерігається тенденція зменшення тривалості обороту оборотних активів в 2018-2020 роках з 251,8 днів до 231,1 днів. Це свідчить про підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства в 2019-2020 роках.

8. Для оцінки ефективності використання оборотних коштів також були розраховані наступні показники: віддача оборотних активів; рентабельність оборотних активів; інтегральний показник ефективності використання оборотних активів. АТ «Коблево» у 2019, 2020 роках використовувало оборотні активи ефективно. Спостерігається позитивна тенденція зростання віддачі, рентабельності оборотних активів та інтегрального показника ефективності їх використання.

Таким чином, підприємству необхідно в першу чергу приділити увагу джерелам формування оборотних коштів підприємства і надалі здійснювати управління оборотними активами на високому рівні, підвищувати рівень ліквідності оборотних активів підприємства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Вдосконалення процесу формування та використання оборотних активів на підприємстві

Для забезпечення ефективних умов формування джерел фінансування оборотних активів необхідно кваліфіковано одночасно управляти рухом як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. Встановлено, що приємні умови для формування вільних грошових коштів забезпечуються двома обставинами:

- коли середній одноденний розмір виручки від продажу перевищує середню одноденну суму витрат на продану продукцію і приріст балансових запасів;

- дебіторська заборгованість обертається швидше від кредиторської заборгованості. Наявність вільних грошових коштів у обігу чи їх нестача для розрахунків з кредиторами визначається співвідношенням оборотності дебіторської й кредиторської заборгованості та величини кожного платежу дебіторів і кредиторів.

З метою підвищення ефективності управління оборотними коштами пропонується використовувати підхід, що ґрунтується на рейтинговій оцінці економічної динаміки формування та використання оборотних коштів підприємства. Для аналізу відібрані такі показники, які характеризують ефективність досліджуваного процесу:

- прибуток (Пр);
- виручка від реалізації продукції (ВР);
- собівартість реалізованої продукції (С);

- оборотні кошти (ОК);
- виробничі запаси (ВЗ);
- незавершене виробництво (НВ);
- готова продукція і товари (ГП);
- поточна дебіторська заборгованість (ДЗ);
- грошові активи (ГА);
- кредиторська заборгованість (КЗ);
- власні оборотні кошти (ВОК).

Рейтингові співвідношення темпів зростання (Т) між показниками, які лежать в основі моделі динаміки формування і використання оборотних коштів повинні бути наступними (3.1):

$$\begin{aligned} T(\text{Пр}) > T(\text{ВР}) > T(\text{ВОК}) > T(\text{С}) > T(\text{ГА}) > T(\text{ГП}) > T(\text{НВ}) > \\ > T(\text{ВЗ}) > T(\text{ОК}) > T(\text{КЗ}) < T(\text{ДЗ}). \end{aligned} \quad (3.1)$$

Дана модель виходить з того, що власні джерела формування оборотних коштів підприємства повинні зростати більшими темпами ніж елементи оборотних коштів, а також оборотні кошти взагалі. І крім того темп зростання оборотних коштів повинний бути більш, ніж темп зростання кредиторської заборгованості, а темп зростання дебіторської заборгованості перевищувати темп зростання кредиторської. Тобто темп зростання позикових джерел фінансування оборотних коштів підприємства не повинний перевищувати темп зростання власного оборотного капіталу.

Виходячи з даної моделі, на прикладі АТ «Коблево» розрахуємо темпи зростання показників у порівнянні з еталоном, що дозволить оцінити ефективність системи формування і використання оборотних коштів (табл.3.1).

Впорядкування показників за фактичними темпами зростання
для АТ «Коблево» за 2019-2020 рр.

Показники	Еталон- ний ранг (i)	Темп змін, %	Фактичні ранги (j)	Порівняння фактичного рангу з еталонним (j-i)
1	2	3	4	5
Пр	1	136,3	2	1
ВР	2	93,5	3	1
ВОК	3	137,6	1	-2
С	4	92,0	4	0
ГА	5	41,1	11	6
ГП	6	59,7	9	3
НВ	7	90,8	5	-2
ВЗ	8	45,3	10	2
ОК	9	77,8	7	-2
КЗ	10	71,9	8	-2
ДЗ	11	80,9	6	-5

Як бачимо із табл. 3.1 фактичні темпи зростання показників (j) не відповідають темпам зростання еталонної моделі (3.1). Це свідчить про те, що використання оборотних коштів на підприємстві АТ «Коблево» не є ефективним.

Побудована модель дозволяє виявити основні фактори і проблеми, упорядкувати їх з точки зору черговості впливу з метою вирішення проблем, що виникли, та попередити нові проблеми, оцінити фективність системи формування і використання оборотних коштів.

Таким чином, виходячи із табл. 3.1 із результатів порівняння фактичного рангу показника з еталонним в 2019-2020 роках, на підприємстві в першу чергу необхідно приділити увагу управлінню дебіторською заборгованістю, грошовими коштами.

Для цього підприємство має здійснити наступні заходи:

- покращити управління грошовими коштами;
- ефективно управляти дебіторською заборгованістю
- ефективно управляти готовою продукцією.

3.2. Вдосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю

У сучасних умовах господарювання, за наявності конкуренції та складнощів реалізації і збуту продукції підприємство продає свою продукцію, використовуючи форми послідовної оплати. Таким чином у підприємства з'являється дебіторська заборгованість, яка виступає важливою складовою оборотних активів.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємству необхідно виконати наступні завдання [11]:

- проаналізувати дебіторську заборгованість за минулий період, зокрема її рівень і склад. Оцінити цей рівень можна на основі коефіцієнтів відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість, середнього періоду її погашення, а склад розглядати залежно від терміну заборгованості, тобто за строками її інкасації;
- визначити форми реалізації готової продукції покупцям;
- визначити суми грошових коштів, яка буде відволікатися в дебіторську заборгованість у наступному періоді;
- створити умови відвантаження готової продукції покупцям відповідно до укладених угод;
- оцінити кредитоспроможність покупців;
- розробити порядок проведення інкасації дебіторської заборгованості в наступному періоді;
- використовувати на підприємстві сучасні форми рефінансування дебіторської заборгованості.

Тому є необхідність більш детально розглянути методи забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

Розвиток ринкових відносин і інфраструктури фінансового ринку дозволяє використовувати в практиці фінансового менеджменту ряд нових форм управління дебіторською заборгованістю – її рефінансування, тобто прискорення переводу в інші форми оборотних активів підприємства: кошти і високоліквідні короткострокові цінні папери.

Нажаль сьогодні в Україні сучасні форми рефінансування дебіторської заборгованості ще не дуже розповсюджені, проте держава прийняла законодавчі акти, які регламентують використання факторингу та інших форм рефінансування.

Так як дебіторська заборгованість є невід’ємним елементом фінансово-господарської діяльності підприємства, то АТ «Коблево» доцільно буде використовувати такі форми рефінансування дебіторської заборгованості як факторинг і облік векселів, виданих покупцями продукції.

Факторинг являє собою фінансову операцію, що полягає в поступці підприємством-продавцем права одержання коштів по платіжним документах за поставлену продукцію на користь банку чи спеціалізованої компанії – „фактор компанії”, що приймають на себе всі кредитні ризики по інкасації боргу. За здійснення такої операції банк (фактор-компанія) стягують з підприємства-продавця визначену комісійну плату у відсотках до суми платежу. Ставки комісійної плати диференціюються з урахуванням рівня платоспроможності покупця продукції і передбачених термінів її оплати. Крім того, при проведенні такої операції банк (фактор-компанія) у термін до трьох днів здійснює кредитування підприємство-продавця у формі попередньої оплати боргових вимог по платіжним документах (звичайно в розмірі від 70 до 90% суми боргу в залежності від фактора ризику). Інші 10-30% суми боргу тимчасово депонуються банком у формі страхового резерву при його

непогашенні покупцем (ця депонована частина боргу повертається підприємству-продавцю після повного погашення суми боргу покупцем) [9].

Факторингова операція дозволяє підприємству-продавцю рефінансувати переважну частину дебіторської заборгованості по наданому покупцеві кредиті в короткий термін, скоротивши тим самим період фінансового й операційного циклу. До недоліків факторингової операції можна віднести лише додаткові витрати продавця, зв'язані з продажем продукції, а також втрату прямих контактів (і відповідної інформації) з покупцем у процесі здійснення їм платежів.

Ефективність факторингової операції для підприємства-продавця визначається шляхом порівняння рівня витрат по цій операції із середнім рівнем процентної ставки по короткостроковому банківському кредитуванню.

Облік векселів, виданих покупцями продукції, являє собою фінансову операцію по їхньому продажу банку (чи іншому фінансовому інституту) по визначеній (дисконтній) ціні, що встановлюється в залежності від їхнього номіналу, терміну погашення й облікової вексельної ставки.

Також в АТ «Коблево» повинна проводитися процедура побудови ефективних систем контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Такий контроль організується в рамках побудови загальної системи фінансового контролю на підприємстві як самостійний його блок. Одним з видів таких систем є „Система ABC” , що використовується до портфеля дебіторської заборгованості підприємства.

У категорію „А” підприємству рекомендується включати найбільш великі і сумнівні види дебіторської заборгованості (так називані „проблемні кредити”).

У категорію „В” – кредити середніх розмірів;

У категорію „С” – інші види дебіторської заборгованості, що не здійснюють серйозного впливу на результати фінансової діяльності підприємства.

У складі процедури інкасації дебіторської заборгованості керівництвом підприємства передбачається: терміни і форми попереднього і наступного нагадувань покупцям про дату платежів; можливості й умови пролонгування боргу по наданому кредиту; умови порушення справи про банкрутство неспроможних дебіторів.

Також для мінімізації ризику виникнення простроченої дебіторської заборгованості, яка може призвести до виникнення збитків на підприємстві керівництву необхідно дотримуватися такого правила: створювати такі умови контрактів, які б не дозволяли контрагентам порушувати строки оплати.

Одним з найбільш ефективних інструментів, які дозволяють максимізувати грошовий потік і знизити ризик виникнення простроченої дебіторської заборгованості є застосування системи знижок і штрафів.

Система нарахування пені і штрафів за порушення терміну оплати повинна бути зазначена в договорі. Знижки треба надавати в залежності від строку оплати. Наприклад, при повній передоплаті надавати знижку 3% від вартості товару, при частковій передоплаті – знижка 2%. Щодо штрафів, то накладати їх в разі незначних порушень небажано, тому що це негативно впливатиме на взаємовідносини з клієнтами і в кінцевому результаті на весь товарообіг підприємства.

Невід'ємною частиною ефективного управління дебіторською заборгованістю є мотивація працівників підприємства, які задіяні в даному процесі. Для підвищення ефективності системи мотивації, які орієнтована на зниження простроченої дебіторської заборгованості, необхідно щоб кожен працівник був зацікавлений в досягненні запланованого рівня заборгованості.

Наприклад, менеджеру по продажам надавати премію не лише за виконання плану продажу, але і за виконання зобов'язань тими контрагентами, кому було відвантажено товар.

Важливу роль в системі ефективного управління дебіторською заборгованістю відіграють відділи збуту продукції. Саме пов'язаність системи мотивації персоналу відділу збуту із розміром дебіторської заборгованості

може стати чинником своєчасного погашення дебіторської заборгованості, але винагороди персоналу відділу збуту не повинні перевищувати витрати підприємства на дебіторів. На жаль, в сучасних умовах в Україні не дуже багато методів впливу на несумлінних дебіторів. Проте АТ «Коблево» можна порекомендувати використання таких заходів впливу на дебіторів як переговори з боржниками, припинення відвантаження продукції, зміна раніше обумовлених в договорі умов оплати за продукцію або вирішення проблем через судові органи.

Отже, основною умовою ефективної реалізації політики управління дебіторами виступає дотримання граничних обсягів дебіторської заборгованості та термінів її погашення [10]. Але якщо перший чинник знаходиться в межах компетенції підприємства-виробника продукції, то другий часто напряду від нього не залежить. Єдиним способом забезпечення дотримання умов договорів виступає попередній аналіз кожного дебітора. Важливу роль в управлінні дебіторською заборгованістю відіграють планування, організація та контроль роботи з дебіторами. Управління дебіторською заборгованістю зводиться до: формування кредитного рейтингу клієнтів; класифікації дебіторської заборгованості по видах; ведення реєстру старіння заборгованості; оцінки реальної вартості і обертання дебіторської заборгованості; включення; реструктуризація дебіторської заборгованості.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

Охорона праці – це система законодавчих, соціально-економічних, організаційних, технічних, гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів та засобів, яка забезпечує безпеку, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці (ДОСТ 12.0.002-80).

Задача охорони праці - звести до мінімуму імовірність поразки або захворювання працюючих. Однією з умов здорової праці є забезпечення чистоти повітря і нормальних метеорологічних умов у робочій зоні приміщення.

Усунення впливу шкідливих небезпечних виробничих факторів, створення здорової повітряної атмосфери в робочій зоні є важливою задачею поряд з рішенням основних питань виробництва.

Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року визначає основні положення по реалізації конституційного права громадян на охорону їхнього життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, регулює відносини між власниками підприємств, установ і організацій [2].

Створення нормальних умов праці полягає в забезпеченні сприятливої атмосфери на робочому місці: усуненні важких фізичних робіт, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, зниженні монотонності праці, нервової напруженості працюючих.

Поліпшенню умов праці сприяє:

- збереження і зміцнення здоров'я трудящих;
- скорочення виробничого травматизму;
- скорочення професійної і виробничої захворюваності;
- тривала підтримка працездатності людини на високому рівні, її якнайшвидше відновлення;

- підвищення кваліфікації кадрів.

Поліпшення умов праці є, крім того, істотним резервом підвищення ефективності виробництва, тобто набуває великого економічного значення.

Постійний вплив шкідливих та небезпечних факторів на перших стадіях приводить до перевтомлення, а потім до появи різних професійних хвороб або до погіршення загального фізичного стану.

Загальна характеристика потенційно шкідливих і небезпечних факторів.

1. Вентиляція. Під вентиляцією розуміють сукупність заходів та засобів призначених для забезпечення на постійних робочих місцях метеорологічних умов та чистоти повітряного середовища, що відповідають гігієнічним та технічним вимогам. Основне завдання вентиляції – вилучити із приміщення забруднене, вологе або нагріте повітря подати чисте свіже повітря.

Вентиляція класифікується за такими ознаками:

- за способом переміщення повітря - природна, штучна (механічна) та суміщена (природна та штучна одночасно);
- за напрямком потоку повітря - припливна, витяжна, припливно-витяжна;
- за місцем дії – загально-обмінна, місцева, комбінована;
- за призначенням - робоча, аварійна.

Природна вентиляція може бути неорганізованою та організованою. При неорганізованій вентиляції невідомі об'єми повітря, що надходять та вилучаються із приміщення, а сам повітрообмін залежить від випадкових чинників (напрямку та сили вітру, температури зовнішнього та внутрішнього повітря). Неорганізована природна вентиляція включає інфільтрацію - просочування повітря через нещільності у вікнах, дверях, перекриттях тощо та провітрювання, що здійснюється при відкриванні вікон та квартирнок.

Перевагою природної вентиляції є її дешевизна та простота експлуатації. Основний її недолік у тому, що повітря надходить у приміщення без попереднього очищення, а видалене відпрацьоване повітря також не очищується і забруднює довкілля.

Штучна (механічна) вентиляція, на відміну від природної, дає можливість очищувати повітря перед його викидом в атмосферу, вловлювати шкідливі речовини безпосередньо біля місць їх утворення, обробляти припливне повітря (очищувати, зволожувати тощо), більш цілеспрямовано подавати повітря в робочу зону.

2. Опалення. Системи опалення являють собою комплекс елементів, необхідних для нагрівання приміщень у холодний період року. До основних елементів систем опалення належать джерела тепла, теплопроводи, нагрівальні прилади (радіатори).

Системи опалення поділяють на місцеві та центральні.

До місцевого належать пічне та повітряне опалення, а також опалення місцевими газовими та електричними пристроями. Місцеве опалення застосовується, як правило, в житлових та побутових приміщеннях, а також у невеликих виробничих приміщеннях малих підприємств.

До систем центрального опалення належать: водяне, парове, панельне, повітряне, комбіноване.

Водяна та парова системи опалення в залежності від тиску пари чи температури води можуть бути низького тиску (тиск пари до 70 кПа чи температура води до 100 С) та високого тиску (тиск пари більше 70 кПа чи температура води понад 100 С).

Водяне опалення низького тиску відповідає основним санітарно-гігієнічним вимогам і тому широко використовується на багатьох підприємствах різних галузей промисловості. Основні переваги цієї системи: рівномірне нагрівання приміщення; можливість централізованого регулювання температури теплоносія (води); відсутність запаху гару; підтримання відносної вологості повітря на відповідному рівні (повітря не пересушується); виключення опіків від нагрівальних приладів; пожежна безпека.

Основний недолік системи водяного опалення - можливість її замерзання при вимиканні в зимовий період, а також повільне нагрівання великих приміщень після тривалої перерви в опаленні.

Парове опалення має низку санітарно-гігієнічних недоліків. Зокрема, внаслідок перегрівання повітря знижується його відносна вологість, а органічний пил, що осідає на нагрівальних приладах, підгоряє і створює запах гару. Окрім того, існує небезпека пожеж та опіків. Враховуючи вищевказані недоліки не допускається застосування парового опалення в пожежонебезпечних приміщеннях та приміщеннях зі значним виділенням органічного пилу.

З економічної точки зору систему парового опалення ефективно влаштовувати на великих підприємствах, де одна котельня забезпечує необхідний нагрів приміщень усіх корпусів та будівель.

3. Пожежна небезпека. Пожежна небезпека - можливість виникнення та розвитку пожежі в будь-якому процесі. Потрібно відмітити, що небезпечних пожеж не буває. Якщо вони не створюють прямої загрози життю та здоров'ю людини, то приносять матеріальний збиток.

Токсичні продукти горіння представляють найбільшу загрозу для життя людини, особливо при пожежі в приміщенні.

Вогонь - надзвичайно шкідливий фактор пожежі, проте випадки його прямого впливу на людей досить рідкі. Під час пожежі температура полум'я може досягти 1200-1400 °C і у людей, що знаходяться в зоні пожежі можуть бути опіки та відчуття болю.

Дим представляє собою велику кількість найбільш маленьких частинок продуктів, що не згоріли, що знаходяться в повітрі. Він викликає інтенсивне подразнення органів дихання та слизистої оболонки. Крім того, в задимлених приміщеннях внаслідок погіршення видимості уповільнюється евакуація людей, а інколи провести її зовсім неможливо.

Руйнування будівельних конструкцій відбувається внаслідок втрати ними несучої здатності під впливом високих температур та вибухів. При цьому

люди можуть отримувати значні механічні травми, опинитись під завалами будівлі.

В залежності від характеру пожежної небезпеки технологічних процесів всі виробництва ділять на п'ять категорій:

I категорія А- горючі та легкозаймисті рідини; продукти, які можуть вибухнути та горіти при взаємодії з водою, киснем повітря та один з одним;

II категорія Б- пилю, волокна; горюча рідина, яка утворює з пилом та паром вибухонебезпечні суміші;

III категорія В- горючі та важко горючі рідини; тверді горючі речовини та матеріали;

IV категорія Г- негорючі речовини та матеріали в розплавленому чи розжареному стані;

V категорія Д- негорючі речовини та матеріали в холодному стані.

Способи ліквідації пожежі:

1. Охолодження зони горіння чи реагуючих речовин;
2. Ізоляція речовини із зони горіння;
3. Розбавлення повітря чи горючих речовин негорючими;
4. Придушення горіння за допомогою вибуху.

До вогнегасних речовин відносяться: вода; піна; інертні та негорючі гази; вогнегасні порошки; пісок.

4. Освітлення. Природне освітлення - це освітлення приміщень світлом неба, що проникає крізь світлові порізи в зовнішніх огорожувальних конструкціях.

Штучне освітлення - освітлення приміщень штучним світлом за допомогою електричних ламп (газорозрядні лампи і лампи розжарювання).

Лампи розжарювання належать до джерел світла теплового випромінювання. Газорозрядні лампи - це лампа, у якій оптичне випромінювання виникає в результаті електричного розряду в газах, парах чи їхніх сумішах.

За конструктивним виконанням штучне освітлення може бути трьох систем - загальне, місцеве і комбіноване.

Загальне - освітлення, при якому світильники розміщуються у верхній зоні приміщення рівномірно (загальне рівномірне освітлення), або до розташування устаткування (загальне локалізоване освітлення).

Місьцеве - освітлення, додаткове до загального, створюване світильниками, що концентрують світловий потік безпосередньо на робочих місцях.

Комбіноване - освітлення, при якому до загального освітлення додається місцеве.

За функціональним призначенням штучне освітлення поділяють на наступні види: робоче, чергове, аварійне, евакуаційне, охоронне.

Робоче - освітлення приміщень будинків, а також ділянок відкритих просторів, призначених для роботи, проходу людей і руху транспорту.

Чергове - освітлення в неробочий час.

Аварійне - освітлення для продовження роботи при аварійному відключенні робочого освітлення.

Евакуаційне - освітлення для евакуації людей із приміщення при аварійному відключенні робочого освітлення.

Охоронне - освітлення удовж границь територій, які охороняються у нічний час.

В залежності від рівня та тривалості впливу шкідливий фактор може стати небезпечним. У ДОСТі 12.0001-74 “СЕБТ. Небезпечні та шкідливі виробничі фактори. Класифікація” приводиться класифікація елементів умов праці. Вони підрозділяються на 3 групи: фізичні, хімічні та психофізичні.

Таким чином, на підприємстві необхідно забезпечувати сприятливі умови праці.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теоретичних та практичних питань оцінки стану і використання оборотних активів підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Оборотні активи характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують виробничо-комерційну (операційну) діяльність і повністю споживаються протягом одного виробничо-комерційного циклу підприємства.

2. Управління оборотними активами включає в себе управління грошовими коштами, дебіторською заборгованістю, товарно-матеріальними запасами і короткостроковими зобов'язаннями. Також політика управління оборотними коштами підприємства враховує два фактори: ризик втрати ліквідності та отримання прибутку, тобто рентабельної роботи підприємства, що досягається у визначенні компромісу між ними.

3. Управління оборотними активами складається з наступних етапів: аналіз оборотних активів; визначення принципових підходів до формування оборотних коштів підприємства; оптимізація об'єму та структури оборотних активів; забезпечення достатності основних показників (ліквідності, рентабельності) оборотних коштів; формування принципів фінансування та оптимальної структури джерел фінансування окремих видів оборотних коштів; забезпечення мінімізації втрат оборотних засобів в процесі їх використання та контроль за здійсненням управлінських функцій.

4. Проведений аналіз стану використання та фінансування оборотних коштів проведений аналіз стану використання та фінансування оборотних коштів АТ «Коблево» дозволяє зробити наступні висновки:

- в 2019–2020 рр. спостерігається негативна тенденція поступового зменшення валюти балансу АТ «Коблево». Це свідчить про зниження виробничих можливостей підприємства і заслуговує негативної оцінки. Також

спостерігається тенденція поступового зменшення питомої ваги оборотних активів в структурі активів і, відповідно, тенденція зростання питомої ваги необоротних активів, що свідчить про зменшення оборотності всього майна підприємства;

- аналіз структури оборотних коштів підприємства показує, що найбільшу питому вагу в поточних активах займають запаси і дебіторська заборгованість. Так, на кінець 2018 року питома вага запасів складає 84,60% загальної вартості оборотних коштів, на кінець 2019 – 87,77%, а на кінець 2020 – 84,14%. Оскільки АТ «Коблево» є виробничим підприємством, тому для нього це свідчить про збільшення обсягів виробництва. Питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на кінець 2018 року складала 10,03%, на кінець 2019 збільшилась до 10,43%, а на кінець 2020 року – до 14,20%;

- аналіз структури оборотних активів АТ «Коблево» за рівнем їх ліквідності в 2019-2020 роках показав, що найбільшу питому вагу в структурі оборотних коштів підприємства займають низьколіквідні оборотні активи: на кінець 2018 року вони склали 84,76%, 2019 - 87,97%, 2020 – 84,34%. І це пояснюється тим, що підприємство є виробничим. Друге місце за питомою вагою займають середньоліквідні активи: на кінець 2018 року - 14,89%, 2019 - 12,01%, 2020 – 15,48%. Найменшу питому вагу займають високоліквідні оборотні кошти (грошові кошти) і за 2019-2020 роки їх питома вага зменшилась з 0,34% до 0,18%. Отже, протягом 2019-2020 років на підприємстві АТ «Коблево» відбуваються зміни в бік незначного зниження ліквідності оборотних активів підприємства;

- проведений аналіз джерел фінансування оборотних коштів підприємства показує, що основним джерелом фінансування оборотних активів АТ «Коблево» є позиковий капітал. На кінець 2018 року оборотні активи на 90,76% були профінансовані за рахунок позикового капіталу, на кінець 2019 року - на 92,24% , на кінець 2020 року оборотні активи на 83,66 %. профінансовані за рахунок позикового капіталу і на 16,34 % - за рахунок

власного оборотного капіталу. Позитивним є збільшення фінансування оборотних активів за рахунок власного оборотного капіталу;

- в 2019-2020 рр. АТ «Коблево» має кризовий фінансовий стан і не забезпечене стабільними джерелами фінансування поточної фінансово-господарської діяльності, підприємству погрожує банкрутство, відновлення запасів здійснюється за рахунок засобів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості. Як на кінець 2018 року, так і на початок і кінець 2020 року запаси перевищували "нормальні" джерела фінансування на 210368 тис. грн., 172738 тис. грн. та на 126229 тис.грн. відповідно. Нестача джерел фінансування покривалась за рахунок кредиторської заборгованості. Позитивним моментом є тенденція зменшення нестачі джерел фінансування оборотних активів АТ «Коблево»;

- розрахунок відносних показників фінансової стійкості показав, що на кінець 2018, 2019 і 2020 років АТ «Коблево» було фінансово нестійким підприємством. Але в цілому за 2019-2020 роки його фінансова стійкість незначно підвищилась;

- спостерігається тенденція зменшення тривалості обороту оборотних активів в 2018-2020 роках з 251,8 днів до 231,1 днів. Це свідчить про підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства в 2019-2020 роках.

- АТ «Коблево» в 2019-2020 роках використовувало оборотні активи ефективно. Спостерігається позитивна тенденція зростання віддачі, рентабельності оборотних активів та інтегрального показника ефективності їх використання.

Отже, підприємству необхідно в першу чергу приділити увагу джерелам формування оборотних коштів підприємства і надалі здійснювати управління оборотними активами на високому рівні, підвищувати рівень ліквідності оборотних активів підприємства.

5. З метою підвищення ефективності використання оборотних активів пропонується використовувати підхід, що ґрунтується на рейтинговій оцінці

динаміки формування та використання оборотних активів підприємства. Для цього пропонується еталонна модель темпів зростання показників. Якщо фактичні темпи зростання показників не відповідають темпам зростання еталонної моделі, то це свідчить про неефективне використання оборотних активів на підприємстві. Побудована модель дозволяє виявити основні фактори і проблеми, упорядкувати їх з точки зору черговості впливу з метою вирішення проблем, що виникли, та попередити нові проблеми.

В результаті побудови такої моделі для АТ «Коблево» було запропоновано в першу чергу приділити увагу управлінню дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, готовою продукцією.

Для цього підприємство має здійснити наступні заходи:

- покращити управління грошовими коштами;
- ефективно управляти дебіторською заборгованістю
- ефективно управляти готовою продукцією.

Для підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємству слід опанувати сучасні форм рефінансування дебіторської заборгованості: факторинг; облік векселів, виданих покупцями продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Про охорону праці: Закон України № 2694-XII від 14.10.1992. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: затверджені Наказ Міністерства фінансів України № 433 від 28.03.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
5. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. К.: Ника-Центр, 2011. 592 с.
6. Бригхэм Ю.Ф., Эрхардт М.С. Финансовый менеджмент: учебное пособие: пер. с англ. 10-е изд. СПб.: Питер, 2007. 960с.
7. Гаркуша Н. М. Класифікація матеріальних оборотних активів у системі управління підприємством. Бізнес Інформ. 2018. № 12. С. 288-296. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_12_42
8. Дрига С. Г., Севрук Е.М. Сучасні підходи до трактування сутності оборотних активів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 11. С. 182-185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2015_11_45
9. Дубей Ю. В. Шляхи підвищення ефективності використання оборотного капіталу промисловими підприємствами України. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. № 2. С. 100-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_2_13

10. Калетнік Г.М., Ціхановська В.М. Фінансовий менеджмент. К.: Хай-Тек Прес, 2013. 320 с.
11. Карпенко О.О. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Київський національний університет технологій та дизайну*. 2014. № 7. С. 120-124.
12. Коваленко Л. О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. К.: Знання, 2005. 485 с.
13. Мельничук К.С. Управління оборотними активами підприємства як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності. *Наука й економіка*. 2013. № 4(16). Т. 2. С.108-112.
14. Мулик Т. Нові підходи щодо класифікації оборотних активів. *Економічний аналіз*. 2015. №6. С. 127-130.
15. Непочатенко О. О. Теоретичне обґрунтування сутності оборотних активів. *Інноваційна економіка*. 2015. № 4. С. 265-273. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2015_4_45.
16. Павленко О. П., Бурсук Г. Ю. Фінансовий аналіз оборотних активів та оптимізація джерел їх формування. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 981-984.
17. Партин Г.О., Селюченко Н.Є. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Львів: Львівська політехніка, 2010. 332 с.
18. Подольська В. О., Ярош О.В. Фінансовий аналіз: навч.посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2008. 488с.
19. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навчальний посібник, 3-тє вид., перероб. і доп. К.: «ВІКАР», 2009. 219с.
20. Прус Л. Р. Управління дебіторською заборгованістю суб'єктів господарювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. №1. С. 126-131.
21. Рекуненко І. І., Зубко Н.М. Теоретичні основи управління оборотними активами на виробничих підприємствах. *Альманах науки*. 2018. № 1/2 (10). С. 14-17. URL: [http://almanah.ltd.ua/save/2018/1%20\(10\)/204.pdf](http://almanah.ltd.ua/save/2018/1%20(10)/204.pdf)

22. Слободянюк О. В. Особливості управління оборотними активами підприємства в сучасних умовах господарювання. Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. 2018. № 6. С. 73-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2018_6_13

23. Тарасенко Н.В., Вагнер І. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Львів: Новий світ-2000, 2009. 444 с.

24. Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка і держава*. 2021. № 4. С. 157-162. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2021/29.pdf

25. Фаринович І.В. Економічна сутність оборотних коштів та джерела їх формування. *Національний університет Львівська політехніка*. 2011. №1. С. 114-119.

26. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: ЦУЛ. 2007. 400 с.

27. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. А.М.Поддєрьогіна. 8-ме вид., без змін. К.: КНЕУ, 2013. 519 с.

28. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навчальний посібник. 2-ге видання. Київ: ЦУЛ, 2008. 360 с.

29. Чухно І. С. Визначення економічної сутності поняття "оборотні активи підприємства". *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2009. Вип. 3. С. 358-363. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2009_3_45

30. Швець Ю. О., Скворцова А. В. Управління оборотними активами підприємств. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. № 13. С. 127–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_30

31. Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Центр учбової літератури, 2016. 368 с.

32. Яковенко О. Теоретичні аспекти вдосконалення управління оборотними активами. *Науковий вісник Одеського національного економічного*

університету. 2017. № 1-2. С. 174-189. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2017_1-2_16

33. Офіційний сайт АТ «Коблево». URL: <https://www.koblevo.ua/>

34. Річна фінансова звітність АТ «Коблево» за 2019-2020 роки. URL:
<https://smida.gov.ua/db/prof/00413966>

Баланс АТ «Коблево» (тис.грн.)

Актив	Код рядка	На кінець 2018	На кінець 2019	На кінець 2020
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	1 536	511	4 677
первісна вартість	1001	3 999	4 517	9 142
накопичена амортизація	1002	-2463	-4006	-4465
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1 418	5 496	7 120
Основні засоби	1010	94 743	79 348	74 319
первісна вартість	1011	192 008	184 485	188 895
знос	1012	-97 265	-105 137	-114 576
інвестиційна нерухомість	1015	-	-	-
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-	-
знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	13604	12396	11188
інші фінансові інвестиції	1035	-	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-	-
Усього за розділом I.	1095	111 301	97 751	97 304
II. Оборотні активи				
Запаси, у тому числі	1100	175156	207735	244268
виробничі запаси	1101	33 434	53 120	41 699
незавершене виробництво	1102	115 767	146 380	185 788
готова продукція	1103	8120	7969	15113
товари	1104	17 835	266	1 668
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	36261	49237	46415
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		-	-	-
за виданими авансами	1130	18429	5020	23612
з бюджетом	1135	1964	2647	3390
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	388	1239
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	74	198	302
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	506	81	306
Витрати майбутніх періодів	1170	513	532	539
Інші оборотні активи	1190	366	48	166
Усього за розділом II.	1195	233269	265498	318998
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	-
Баланс	1300	344 570	363 249	416 302

Пасив	Код рядка	На кінець 2018	На кінець 2019	На кінець 2020
1	2		3	4
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий капітал)	1400	4 237	4 237	4 237
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0
Додатковий капітал	1410	82 923	82 923	82 923
Резервний капітал	1415	1 114	1 114	1 114
Нерозподілений прибуток(непокритий збиток)	1420	52 389	120 492	101 133
Неоплачений капітал	1425	-	-	-
Вилучений капітал	1430	-	-	-
Усього за розділом I.	1495	140 663	208 766	189 407
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-	-
Довгострокові кредити банку	1510	-	-	20000
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-	-
Усього за розділом II.	1595	0	0	20000
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	-	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-
товари, роботи, послуги	1615	133 458	147 852	170 514
розрахунками з бюджетом	1620	1 831	477	3 794
у тому числі з податку на прибуток	1621	1549	0	0
розрахунками зі страхування	1625	379	213	260
розрахунками з оплати праці	1630	747	757	909
одержаними авансами	1635	1 196	1	344
розрахунками з учасниками	1640	-	-	22 865
Поточні забезпечення	1660	390	914	1 359
Доходи майбутніх періодів	1665	4103	3599	3096
Інші поточні зобов'язання	1690	61 803	729	3 754
Усього за розділом III.	1695	203907	154542	206895
IV. Зобов'язання, пов'язанні з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-	-
Баланс	1900	344 570	363 249	416 302

Звіт про фінансові результати АТ «Коблево»

Стаття	Код рядка	2020	2019	2018
1	2	3	4	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	439388	447047	359830
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-377880	-347244	-300671
Валовий: прибуток	2090	61508	99803	59159
збиток	2095	-	-	-
Інші операційні доходи	2120	77810	111354	65236
Адміністративні витрати	2130	-9934	-9539	-8507
Витрати на збут	2150	-19223	-17054	-19217
Інші операційні витрати	2180	-76766	-100912	-53928
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	33395	83652	42743
збиток	2195			
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	-	-
Інші доходи	2240	0	2	1472
Фінансові витрати	2250	-1986	-524	-
Втрати від участі в капіталі	2255	-	-	-
Інші витрати	2270	-	-	-3
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	31409	83130	44212
збиток	2295			
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-5709	-15027	-7955
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-	-
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	25700	68103	36257
збиток	2355	-	-	-